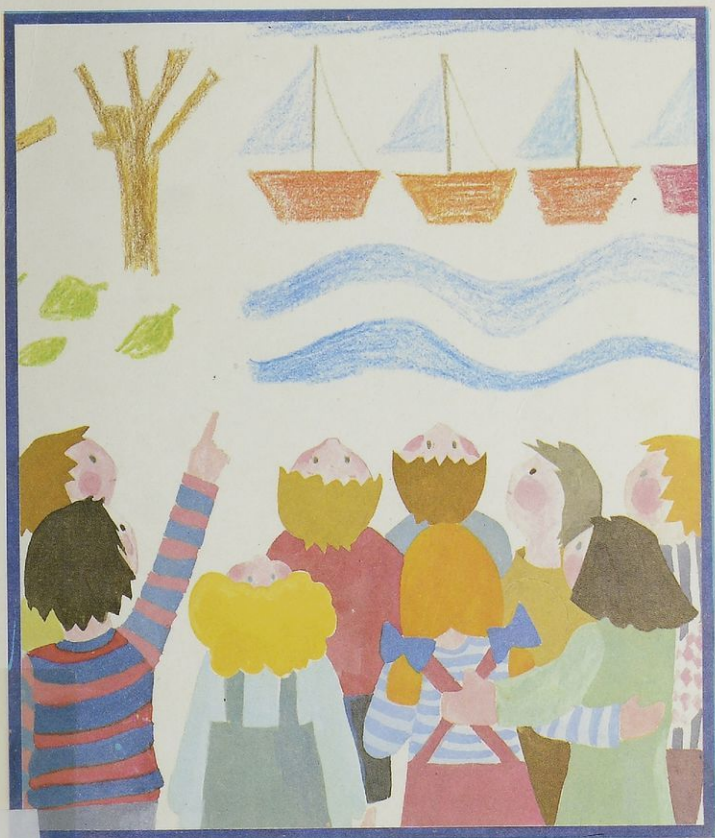

Νεοελληνική γλώσσα

ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

Β΄

ΤΑΞΗ
ΠΡΩΤΟ ΤΕΥΧΟΣ

ΙΣΤ
ΝΕΑ
[19--?]

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

19658

Νεοελληνική Γλώσσα

Νεοελληνική Γλώσσα

Νεοελληνική Γλώσσα

Με απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και μοιράζονται δωρεάν.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΕΩΣ (ΚΕΜΕ)

Νεοελληνική γλώσσα

ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

Β' ΤΑΞΗ
ΠΡΩΤΟ ΤΕΥΧΟΣ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Νοσηλεύσιμη Γλώσσα

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΕΚΔΟΣΗ 1988

Το παρόν βιβλίο αποτελεί μέρος του προγράμματος της Γενικής Παιδείας για την κατάρτιση των μελλόντων εκπαιδευτικών. Η έκδοσή του πραγματοποιήθηκε με την ευκαιρία της 150ης επετείου της ίδρυσης του Κρατικού Εκπαιδευτικού Συστήματος.

Συντακτική ομάδα: Α. Βελαλίδης
Α. Βουγιούκας
Κ. Καλαπανίδας
Ν. Κανάκης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το βιβλίο αυτό είναι ένα βοήθημα για το δάσκαλο της Β΄ δημοτικού στο γλωσσικό μάθημα. Η έκδοσή του κρίθηκε απαραίτητη για να διευκολυνθεί ο δάσκαλος να μεταφέρει με επιτυχία στη σχολική πράξη τη νέα προσέγγιση του γλωσσικού μαθήματος, που επιχειρείται στο νέο αναλυτικό πρόγραμμα.

Το μάθημα λέγεται «Νεοελληνική γλώσσα» και σκοπός του ορίζεται «να βοηθήσει τα παιδιά να οικειοποιηθούν, στο μέτρο των δυνατοτήτων τους, τον εκφραστικό πλούτο και τους μηχανισμούς της νεοελληνικής γλώσσας (δημοτικής), ώστε να διευκολυνθεί τόσο η πνευματική τους συγκρότηση όσο και η αποτελεσματική επικοινωνία τους με το περιβάλλον».

Οι βασικότερες από τις αρχές που διέπουν το γλωσσικό μάθημα στη νέα του προσέγγιση είναι οι ακόλουθες:

- Στο γλωσσικό μάθημα ένας κεντρικός πυρήνας από βασικές συντακτικές δομές και ένα βασικό λεξιλόγιο σιγά σιγά και μεθοδικά εμβαθύνεται και διευρύνεται προς όλες τις κατευθύνσεις. Οι απλές συντακτικές δομές γίνονται συνθετότερες και παράλληλα εξειδικεύονται στις διάφορες χρήσεις του λόγου. Το βασικό λεξιλόγιο εμπλουτίζεται τόσο με την προσθήκη νέων λέξεων όσο και με εναλλακτικές και μεταφορικές σημασίες και αποχρώσεις σημασιών. Το κλιτικό σύστημα βαθμιαία μορφοποιείται και ολοκληρώνεται. Και γενικά, τα γλωσσικά φαινόμενα εντάσσονται σε μια σπειροειδή διάταξη και παρουσίαση της ύλης.

- Υπάρχουν στο γλωσσικό μάθημα τρεις παράλληλες προβλέψεις:

(α) Να συνεχίσει και να αξιοποιήσει τον προσχολικό φυσικό τρόπο εκμάθησης της γλώσσας, διευθετώντας έτσι τα πράγματα ώστε τα παιδιά να εκτίθενται σε συστηματικά διαβαθμισμένες συστοιχίες γλωσσικών ερεθισμάτων.

(β) Να βοηθήσει τα παιδιά να σπουδάσουν, διαισθητικά στην αρχή, και στο μέτρο πάντα που τους επιτρέπουν οι αφαιρετικές τους ικανότητες, μέσα από το πλήθος των συγκεκριμένων περιπτώσεων, τη σημασιολογική, τη συντακτική και τη μορφολογική πλευρά της γλώσσας – με όσο το δυνατό πιο περιορισμένη χρήση εξειδικευμένης ορολογίας και χωρίς φορμαλιστικές διατυπώσεις κανόνων για απομνημόνευση· κι

ακόμα ν' ασκηθούν έτσι που αυτά που μαθαίνουν να καταλήγουν σε αυτοματοποιημένες δεξιότητες μέσα στη γλωσσική συμπεριφορά τους.

(γ) Να φέρει τα παιδιά σε επαφή και να τα εξοικειώσει με εμπνευσμένες λογοτεχνικές δημιουργίες και άλλα υποδειγματικά κείμενα, όπου η γλώσσα έχει φτάσει σε αξιοζήλευτες κρυσταλλώσεις.

- Στο επίκεντρο της γλωσσικής διδασκαλίας βρίσκεται ο απαρτισμένος λόγος, με μικρότερη φυσική μονάδα του την πρόταση. Αυτός είναι αφητηρία, σημείο αναφοράς, και κατάληξή της.

- Η γλωσσική διδασκαλία μεθοδεύεται έτσι ώστε ο μαθητής να μαθαίνει και να ασκείται κάνοντας όσο το δυνατό λιγότερα λάθη. Αυτό κατορθώνεται καλύτερα αν το γλωσσικό υλικό που χρησιμοποιείται για σπουδή και άσκηση στηρίζεται στα ήδη γνωστά και δεν περιέχει άλλες δυσκολίες έξω από τα λίγα γλωσσικά στοιχεία που εισάγονται μελετημένα για πρώτη φορά και όσα άλλα επαναφέρονται για καλύτερη εμπέδωση.

- Το γλωσσικό μάθημα (και το αναλυτικό πρόγραμμα των τάξεων Α' και Β') οργανώνεται γύρω από τους άξονες της προφορικής και της γραπτής επικοινωνίας, με πόλους από τη μια και από την άλλη την έκφραση και την κατανόηση.

- Η προφορική επικοινωνία, ως ομιλία και ακρόαση, πρέπει να έχει κεντρική θέση στο σχολείο, όπως έχει και στη ζωή.

Έξω από το σχολείο μιλάμε (και μιλάμε με πολλή φυσικότητα) όταν έχουμε να ανακοινώσουμε κάτι που είδαμε, ακούσαμε, διαβάσαμε, κάτι τελοσπάντων που μας συγκίνησε ή μας προβλημάτισε ή μας αποσχολεί· όταν ζητούμε ή μας ζητούν πληροφορίες και όταν συζητούμε με άλλους ένα θέμα.

Και μέσα στο σχολείο λοιπόν πρέπει να προβλέψουμε για καταστάσεις ζωής και μάθησης όπου τα παιδιά ασκούν αυτό το δικαίωμα με την ίδια φυσικότητα και παρρησία, κάνοντας χρήση όλων των μορφών προφορικής επικοινωνίας, που είναι η μονολογική, η διαλογική, η συζήτηση και η δραματοποίηση. Δυο είναι οι προϋποθέσεις για την επιτυχία των προσπαθειών του δασκάλου σ' αυτόν τον τομέα: από τη μια να διαφυλάξει τη γλωσσική αυθormησία των παιδιών, πράγμα που θα του επιτρέψει να τα βοηθήσει να εκφράζονται σωστά και ολοκληρωμένα σε κάθε περίπτωση· και η άλλη να περιορίσει ο ίδιος τα λόγια του και να δώσει το λόγο στα παιδιά.

Παράλληλα πρέπει να προσεχτεί η ακρόαση. Στον αιώνα της πληροφόρησης, μιας πληροφόρησης που κακοποιείται συχνά από τη διαφήμιση και την προπαγάνδα, είναι ανάγκη να βοηθήσουμε τα παιδιά να

γίνουν ακροατές με υψηλή δεκτικότητα και κρίση, ικανοί δηλαδή να βάζουν σε συντονισμένη λειτουργία τους μηχανισμούς εγρήγορης, επιλογής και μνημονικής οργάνωσης των πληροφοριών, και αποκριτικής ετοιμότητας· και πιο απλά, να τα ασκήσουμε να ελέγχουν αυτά που ακούνε, να συγκρατούν τα βασικά τους σημεία και να τα προγραμματίζουν για άμεση αντίδραση ή για απώτερη χρήση. Το ίδιο ισχύει και για τους αναγνώστες στην περίπτωση της γραπτής επικοινωνίας.

Από τις μορφές της προφορικής επικοινωνίας η αποτελεσματικότερη για τη γλωσσική και πνευματική προαγωγή των παιδιών και συνάμα το προσφορότερο εργαλείο για τη δουλειά μέσα στην τάξη είναι η συζήτηση. Αλλά όχι συζήτηση σχηματοποιημένη και με τους τύπους μιας εκζητημένης ευγένειας, ούτε φυσικά συζήτηση ασύδοτη. Η αγωγή στη συζήτηση είναι μια πολύ λεπτή υπόθεση και χρειάζεται ιδιαίτερα λεπτό χειρισμό από το δάσκαλο, ώστε να μη χάσει το στόχο της αλλά και τη ζωντάνια και τη ζεστασιά της. Τα παιδιά πρέπει να ασκηθούν: ως ομιλητές να σέβονται το χρόνο, την καλή προαίρεση, την αντοχή και την ανοχή των άλλων· ως ακροατές να σέβονται τον ομιλητή, παρακολουθώντας τον με προσοχή και ευγένεια και περιμένοντας με υπομονή τη σειρά τους· και γενικά ως συζητητές να είναι εποικοδομητικοί στις απόψεις τους.

- Η γραπτή επικοινωνία βασίζεται στο γραπτό λόγο, με δυο πόλους τη γραπτή έκφραση και την ανάγνωση. Ο γραπτός λόγος είναι ένα είδος ενδοσκοπημένου προφορικού λόγου σε μια πιο δουλεμένη, οργανωμένη και οριστικοποιημένη μορφή – μια μορφή έκφρασης ιδιαίτερα απαιτητική, με τις συμβάσεις της και την ιδιαίτερη τεχνική της. Αυτός που εκφράζεται γραπτά έχει πολύ περισσότερες δυσκολίες από εκείνον που μιλεί και από τον άλλον, που διαβάζει ένα έτοιμο κείμενο. Οι ανάγκες πάλι της καθημερινής επικοινωνίας θέλουν τους ανθρώπους πολύ περισσότερο να διαβάζουν και να μιλούν και λιγότερο να διατυπώνουν γραπτά τις σκέψεις τους.

Το γραπτό κείμενο γράφεται για να διαβαστεί – και διαβάζεται είτε σιωπηρά είτε φωναχτά. Έξω στη ζωή στις περισσότερες περιπτώσεις διαβάζουμε σιωπηρά: διαβάζουμε βασικά για τον εαυτό μας, για να αντλήσουμε πληροφορίες ή να ψυχαγωγηθούμε, ανακοινώντας ενδεχόμενως αυτά που διαβάσαμε και στους άλλους. Φωναχτά διαβάζουν οι άνθρωποι όταν θέλουν να ανακοινώσουν ένα κείμενο, όπως είναι, σε τρίτους. Ειδικότερες περιπτώσεις φωναχτής ανάγνωσης έχουμε όταν το παιδί κάνει άσκηση για την εδραίωση της αναγνωστικής του δεξιάτητας ή όταν αποστηθίζει (δυστυχώς) ένα κείμενο για το δάσκαλο ή τις εξετάσεις – και οι ηθοποιοί όταν μαθαίνουν το ρόλο τους.

Αυτά τα δεδομένα δείχνουν τις χρήσεις και τις προτεραιότητες των διαφόρων πλευρών της γραπτής επικοινωνίας που θα έπρεπε να ισχύουν και μέσα στο σχολείο. Ευκολότερο, αλλά και επιτακτικότερο, είναι να μάθει το παιδί να διαβάσει και να κατανοεί αυτό που διαβάσει. Η γραπτή έκφρασή του προάγεται δυσκολότερα και συμβαδίζει με τη γενικότερη συγκρότησή του, γλωσσική και νοητική. Η παράλληλη πάντως εξοικείωση του παιδιού με την ανάγνωση (σιωπηρή και φωναχτή), τη γραφή και τη γραπτή έκφραση ευνοεί ταυτόχρονα και αμοιβαία όλες τις πλευρές της γραπτής επικοινωνίας.

- Για τη διεξαγωγή του γλωσσικού μαθήματος, ιδίως σε ό,τι αφορά το σκέλος της γραπτής επικοινωνίας, προβλέπεται να χρησιμοποιηθούν δυο βιβλία για κάθε τάξη: «Η γλώσσα μου» και το Ανθολόγιο.

«Η γλώσσα μου» είναι ένα νέο είδος αναγνωστικού και συνάμα ένα βιβλίο μεθοδικά υπολογισμένης σπουδής της νεοελληνικής γλώσσας. Περιέχει σύντομα αλλά αυτοτελή κείμενα, αισθητικά καταξιωμένα, υποδειγματικά δηλαδή από γλωσσική άποψη και συνάμα πειστικά και ενδιαφέροντα που αντιπροσωπεύουν τις βασικότερες χρήσεις του λόγου και παράλληλα ενσωματώνουν αβίαστα εκείνα τα στοιχεία που είναι κάθε φορά για σπουδή. Τα κείμενα συνοδεύονται με ένα καλά μελετημένο πλάνο γλωσσικών εφαρμογών, όπου το βάρος πέφτει όχι τόσο στη θεωρητική γνώση όσο στον εθισμό πάνω στη σωστή έκφραση. Με άλλα λόγια, η γραμματική στην ευρύτερη εκδοχή της (σημασιολογία, σύνταξη, μορφολογία, φωνολογία) εντάσσεται οργανικά μέσα στο καθημερινό γλωσσικό μάθημα. Η γραμματική ως χωριστό εγχειρίδιο έχει πια τη θέση της ως πηγή και βιβλίο αναφοράς και όχι για να γίνεται μάθημα απ' αυτό.

Το Ανθολόγιο περιέχει κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας και στόχος του είναι να φέρει τα παιδιά κοντά στο καλό λογοτεχνικό βιβλίο και να τα κάμει να το χαρούν και να το αγαπήσουν.

Ανάμεσα στα δυο βιβλία υπάρχει η εξής διαφορά ως προς τα κείμενα: Στο βιβλίο σπουδής της γλώσσας τα κείμενα βασίζονται στην καθιερωμένη χρήση της δημοτικής σύμφωνα με τις προδιαγραφές της σχολικής γραμματικής, ενώ στο Ανθολόγιο παρουσιάζουν τις υφολογικές ιδιορρυθμίες των συγγραφέων και κάποιες παρεκκλίσεις τους από το πρότυπο της υιοθετημένης γλώσσας.

Ι. ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ, ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Βασικές επιδιώξεις του γλωσσικού μαθήματος στη Β' τάξη είναι:

- ο εμπλουτισμός της γλώσσας των παιδιών, προφορικής και γραπτής, με νέες λέξεις και εκφράσεις·
- η τελειοποίηση του μηχανισμού ανάγνωσης και γραφής·
- η στενή γνωριμία με κείμενα συγκροτημένου λόγου·
- η σπουδή, σε πρακτικό επίπεδο, ορισμένων δομικών και λειτουργικών στοιχείων της νεοελληνικής·
- η άσκηση στην ελεύθερη και την καθοδηγημένη, προφορική και γραπτή, έκφραση·
- και, τέλος, η καλλιέργεια της φιλαγνοσύας.

Έντυπα βοηθήματα για την πραγματοποίηση των επιδιώξεων αυτών είναι: για το μαθητή το βιβλίο «Η γλώσσα μου» (μαζί με μια ένθετη άγραφη καρτέλα) και ορισμένα κείμενα από το Ανθολόγιο· για το δάσκαλο το βιβλίο «Νεοελληνική γλώσσα». Το βιβλίο του μαθητή κυκλοφορεί σε τέσσερα τεύχη (μέρη).

Σε ότι αφορά τη μεθοδολογία έχει προβλεφθεί ένα «Ενδεικτικό διάγραμμα διδασκαλίας» με τις βασικότερες διδακτικές ενέργειες και μαθητικές δραστηριότητες που κρίθηκε ότι μπορεί να έχουν εφαρμογή στις περισσότερες περιπτώσεις (με τις απαραίτητες διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα πεζά και τα ποιητικά κείμενα). Για τις ιδιαιτερότητες των συγκεκριμένων κειμένων και εργασιών ακολουθούν «Συμπληρωματικές υποδείξεις». Πέρα από το τι και πώς πάνω στο βιβλίο του μαθητή, οι υποδείξεις μπορεί να αναφέρονται και σε πρόσθετες εργασίες, γραπτές ή άλλες. Ο δάσκαλος θα κάμει τη δουλειά του με βάση το «Ενδεικτικό διάγραμμα διδασκαλίας» και μέσα εκεί θα εντάξει στην κατάλληλη θέση όσα από τις συμπληρωματικές υποδείξεις κρίνει ότι εξυπηρετούν καλύτερα το μάθημα μέσα στα διαθέσιμα χρονικά όρια.

Οι 9 ώρες την εβδομάδα (πενθήμερο) που προβλέπονται για το μάθημα «Νεοελληνική γλώσσα» κατανέμονται σε τέσσερα δώρα και μια χωριστή ώρα. Οι ενότητες (κείμενο και εργασίες) έχουν σχεδιαστεί έτσι που να ολοκληρώνονται μέσα στο δώρο. Για ορισμένα ποιήματα αρκεί η μια από τις δυο ώρες. Στην περίπτωση αυτή η δεύτερη ώρα διατίθεται για τη γραπτή έκφραση ή για άλλη εμπεδωτική άσκηση. Στις συνδιδασκόμενες τάξεις (μονοθέσια κτλ.) μέρος του απαραίτητου χρόνου θα καλύπτεται με τις σωτηρές εργασίες.

Η ένατη ώρα, τοποθετημένη κατά προτίμηση την Παρασκευή θα διατίθεται για αξιολόγηση, επανορθωτική διδασκαλία και φροντιστηριακή

άσκηση, σύμφωνα με όσα προτείνονται στο τέλος του ενδεικτικού διαγράμματος διδασκαλίας.

II. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

1. Δίωρη διδασκαλία

Ερέθισμα και αφετηρία για την ανάγνωση του κειμένου (πεζού και ποιήματος) μπορεί να αποτελέσουν η εικόνα (αν υπάρχει) και ο τίτλος του κειμένου. Αφορμή επίσης μπορεί να δώσουν και σχετικές με το κείμενο εμπειρίες των παιδιών. Σε όλες τις περιπτώσεις εκείνο που πρέπει να αποφεύγεται είναι η επιπόνηση φτιαχτών καταστάσεων και τεχνητών συνδέσεων με το θέμα ή μια προκαταβολική πληροφόρηση για το περιεχόμενο του κειμένου. Αρκεί μια **πολύ σύντομη** συζήτηση, ίσα ίσα για να προβληματιστούν τα παιδιά και με κεντρισμένη την περιέργειά τους να ζητήσουν να διαβάσουν το κείμενο. Αν υπάρχουν παιδιά που ξέρουν ήδη το περιεχόμενο, θα τους ζητηθεί να μην το ανάκρινουν.

α. Πεζό κείμενο

Μετά τη λιγότεπη αφόρμηση τα παιδιά επιχειρούν να διαβάσουν το κείμενο σιωπηρά μέσα σε εύλογο χρόνο, που θα καθορίζεται με βάση το μέσο μαθητή. Είναι ανάγκη ν' αρχίσουν από τώρα να ασκούνται σ' αυτό, το είδος της ανάγνωσης που είχε την πρώτη θέση στη ζωή.

Αφού το διαβάσουν έτσι, τα παιδιά αφήνονται ν' αντιδράσουν ελεύθερα απέναντι στο κείμενο. Ο δάσκαλος τα διευκολύνει με ερωτήσεις του τύπου: Τι μας λέει; Τι δεν καταλαβαίνετε; Πού και πότε γίνεται; Ποιο παίρνουν μέρος; Πού το λέει; Πώς το λέει; Τι λέει εκεί; Διάβασέ μου τι είπε ή τι έκανε κτλ.

Επειδή εκείνο που προέχει είναι να διαφυλαχθεί η γλωσσική αυθορμησία των παιδιών και να προαχθεί η εκφραστική τους ικανότητα, ο δάσκαλος θα πρέπει να περιορίζει τα λόγια του και να δίνει τον πρώτο λόγο στα παιδιά, ενθαρρύνοντας και επιδοκιμάζοντας τη συμμετοχή τους στη συζήτηση, και, γενικά, κάνοντας ό,τι είναι δυνατόν ώστε όλα τα παιδιά, και τα πιο συνεσταλμένα, να νιώθουν άνετα και να μιλούν.

Σε μερικά απλά κείμενα μπορεί να ζητείται από την αρχή και η ελεύθερη απόδοση του περιεχομένου, ώστε τα παιδιά ν' αρχίσουν να ασκού-

νται σ' αυτή την πιο σύνθετη και πιο απαιτητική δεξιότητα κατανόησης συγκράτησης και ανάπλασης του περιεχομένου· αυτό όμως πρέπει να γίνεται χωρίς πίεση και χωρίς διορθωτικές επεμβάσεις.

Αυτή την πρώτη προσέγγιση του κειμένου τη διαδέχεται μεγαλόφωνη ανάγνωση από το δάσκαλο. Η ανάγνωση αυτή είναι απαραίτητη για όσα παιδιά έχουν ακόμα αναγνωστικές δυσκολίες και δεν προλαβαίνουν να διαβάσουν ολόκληρο το κείμενο σωπηρά, αλλά και για όλα γενικά τα παιδιά ως υπόδειγμα καθαρής άρθρωσης και φυσικότητας στη μεγαλόφωνη ανάγνωση. Τα παιδιά είναι ελεύθερα να παρακολουθούν παράλληλα από το βιβλίο ή να ακούν μόνο.

Ορισμένα κείμενα, ιδίως τα πιο εκτεταμένα, μπορεί να τα διαβάσει μεγαλόφωνα, ο δάσκαλος από την αρχή, χωρίς δηλαδή να προηγηθεί σωπηρή ανάγνωση από τα παιδιά. Τα παιδιά παρακολουθούν παράλληλα από το βιβλίο, αν στόχος μας είναι να βελτιωθούν στην ανάγνωση· ή παρακολουθούν το δάσκαλο με κλειστά τα βιβλία, αν θέλουμε να λειτουργήσουν μόνο ως ακροατές και να το ασκήσουμε στην ακρόαση.

Αν ο χρόνος φαίνεται να επαρκεί, γίνεται ακόμα μια ανάγνωση, μεγαλόφωνη και τμηματική, αυτή τη φορά από λίγα παιδιά, τυχαίου δείγματος, με στόχο τη μίμηση του αναγνωστικού υποδείγματος του δασκάλου.

Ακολουθεί βαθύτερη ανάλυση και επεξεργασία του κειμένου από σημασιολογική, εκφραστική και γραμματική άποψη, αν η φάση αυτή δεν έχει ήδη καλυφθεί με την αρχική προσέγγιση του κειμένου, χωρίς να μεσολαβήσει φωναχτή ανάγνωση από το δάσκαλο και τα παιδιά. Το μάθημα θα ολοκληρωθεί με τις γραπτές εργασίες που συνοδεύουν το κείμενο και όσες άλλες υποδεικνύονται στο βιβλίο του δασκάλου.

Η σημασιολογική ανάλυση και επεξεργασία έχει να κάμει με τις νοηματικές δυσκολίες του κειμένου, σε επίπεδο λέξεων, φράσεων και ευρύτερων συνόλων, με τα «γιατί» του κειμένου, με την κρίση προσώπων και καταστάσεων κτλ.

Η εξέταση της εκφραστικής του κειμένου αναφέρεται στα «Πώς το λέει», δηλαδή στους εκφραστικούς τρόπους που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να ζωντανέψει αυτά που λέει, όπως είναι: ο διάλογος οι επιφωνηματικές εκφράσεις, η μεταφορική γλώσσα, η απομίμηση ήχων η υπερβολή, το χιούμορ, το ταιριαστό επίθετο κτλ. Εννοείται ότι θα αρκестούμε σε επισήμανσή τους και σε εξοικείωση των παιδιών με αυτά, χωρίς να χρησιμοποιήσουμε γραμματική ορολογία. Η εξοικείωση είναι πιο αποτελεσματική όπου το κείμενο προσφέρεται για δραματοποίηση και τα παιδιά υποδύονται τους σχετικούς ρόλους με την αντίστοιχη εκφραστική τους.

Η σπουδή του κειμένου από γραμματική άποψη (στην ευρύτερη εκδοχή της γραμματικής, που δίνει το αναλυτικό πρόγραμμα γίνεται κυρίως με γραπτές εργασίες. Αλλά για να είναι αποτελεσματική πρέπει να ξεκινά με επισήμανση του γραμματικού φαινομένου μέσα στο κείμενο από τα παιδιά και με κάποιες πολύ απλές εξηγήσεις του από το δάσκαλο (όχι όμως ορισμούς και ορολογίες). Ο δάσκαλος επίσης εξηγεί τι πρέπει να γίνει σε κάθε εργασία.

Οι γραπτές εργασίες γίνονται μέσα στην τάξη, μία μία, από όλα τα παιδιά, και μία μία διορθώνονται καθώς εκτελούνται, ώστε να επωφελοούνται τα παιδιά την ίδια στιγμή από τα λάθη τους. Ο δάσκαλος περιέρχεται στην τάξη από θρανίο σε θρανίο και σε ατομική βάση εξηγεί ψιθυριστά, βοηθεί τα παιδιά που έχουν δυσκολίες και τους δείχνει τι να διορθώσουν. Αν διαπιστώσει ότι κάτι δεν το κατάλαβαν ή το κάνουν λάθος πολλά παιδιά, το μεταφέρει στον πίνακα και κάνει πάνω σ' αυτό επανορθωτική διδασκαλία και άσκηση. Αν βλέπει ότι ο χρόνος κάποτε δεν επαρκεί για όλες τις εργασίες από όλα τα παιδιά, μπορεί ένα μέρος τους (κατά την κρίση του τις λιγότερο σημαντικές) να τις παραλείπει ή να τις αφήνει για άλλη ευκαιρία. Σε καμιά περίπτωση δε θα τις αναθέτει ως εργασία για το σπίτι.

Στα μονοθέσια και στις συνδιδασκόμενες τάξεις των ολογοθέσιων σχολείων ο δάσκαλος δίνει τις απαραίτητες εξηγήσεις και οδηγίες και τα παιδιά κάνουν τις εργασίες ως σιωπηρές, κατά προτίμηση σε ομαδική βάση. Ο δάσκαλος βέβαια έχει το νου του και από καιρό σε καιρό ρίχνει μια ματιά.

Από τις γραπτές εργασίες η «Γράφω και μαθαίνω» είναι μια άσκηση καλής γραφής και ορθογραφίας. Ως καλή γραφή γράφεται στην τάξη πάνω στις λίγες εστιγμένες γραμμές του βιβλίου και μόνο εκεί. Δεν χρησιμοποιείται δηλαδή χωριστό τετράδιο αντιγραφής. Ως ορθογραφία μαθαίνεται στο σπίτι στο πρόχειρο τετράδιο και γράφεται την επομένη στο σχολείο με υπαγόρευση του δασκάλου σε χωριστό τετράδιο ορθογραφίας.

Ανάλογα ισχύουν και για το βασικό λεξιλόγιο. Στο τέλος των εργασιών κάθε ενότητας δίνονται μερικές λέξεις, για να τις αντιγράψουν τα παιδιά στην καρτέλα τους, που την έχουν κάθε μέρα μαζί τους μέσα στο αναγνωστικό. Ο δάσκαλος βεβαιώνεται ότι όλα τα παιδιά τις αντιγράφουν σωστά. Και αυτών η ορθογραφία μαθαίνεται στο σπίτι στο πρόχειρο, χωρίς να αποστηθίζεται, και γράφεται την επομένη με υπαγόρευση στο τετράδιο της ορθογραφίας. Ας σημειωθεί ότι και όλες οι προηγούμενες λέξεις της καρτέλας θα είναι σε διαρκή χρήση και επομένως χρειάζονται επανάληψη.

Σε ό,τι αφορά την έκφραση των παιδιών, προφορική και γραπτή, ισχύουν όσα υποδείχθηκαν στο βιβλίο του δασκάλου της Α΄ δημοτικού, για ανακοινώσεις και συζήτηση με βάση τις καθημερινές εμπειρίες των παιδιών, για καταγραφή προφορικών ανακοινώσεων των παιδιών από το δάσκαλο, για ελεύθερες δημιουργίες των παιδιών κτλ., και με την «Εφημερίδα του τοίχου» σε ημερήσια διάταξη. Επιπλέον, με την εργασία «Σκέφτομαι και γράφω» προβλέπεται να γράφουν τα παιδιά μέσα στην τάξη και σε χωριστό τετράδιο λίγα λόγια πάνω σε ορισμένο θέμα από αφορμή το θέμα του κειμένου. Τα γραπτά αυτά, όπως είναι χωρίς διορθώσεις, ο δάσκαλος ενθαρρύνει τα παιδιά χωρίς διάκριση, να τα παρουσιάζουν στην τάξη. Στο μεταξύ έχει συμφωνήσει με την τάξη να επισημαίνονται σε κάθε γραπτό μόνο τα καλά του σημεία.

Τέλος, από το κείμενο της ημέρας ο δάσκαλος αναθέτει στα παιδιά για αναγνωστική άσκηση στο σπίτι ένα τμήμα μόνο, όχι περισσότερο από δέκα σειρές περίπου – και χωρίς «έννοια» ή άλλου είδους εργασίες.

Για το σπίτι λοιπόν τα παιδιά έχουν να κάμουν δυο πράγματα: να διαβάσουν το ορισμένο τμήμα του κειμένου και να ασκηθούν να γράφουν ευανάγνωστα και ορθογραφημένα ό,τι προβλέπει το «Γράφω και μαθαίνω» και το βασικό λεξιλόγιο.

Την επόμενη μέρα στην αρχή ο δάσκαλος ελέγχει όσο γίνεται πιο σύντομα αυτά τα δυο πράγματα: την αναγνωστική δεξιότητα δειγματοληπτικά, με προτίμηση σε όσους έχουν αδυναμίες· την καλή και ορθή γραφή με υπαγόρευση ολόκληρης ή τμήματος μόνο της ορθογραφίας (τόσο του «Γράφω και μαθαίνω» όσο και του βασικού λεξιλογίου). Με τις λέξεις του βασικού λεξιλογίου μπορεί να σχηματίζονται, από το δάσκαλο και τα παιδιά, απλές φράσεις και προτάσεις.

Αν από τον έλεγχο προκύψει ότι υπάρχουν παιδιά με αδυναμίες είτε στην ανάγνωση είτε στη γραφή είτε στην ορθογραφία, και πάνω σε τι ακριβώς, ο δάσκαλος θα πρέπει από κάπου να εξοικονομήσει χρόνο για να κάμει στα παιδιά αυτά σχετική φροντιστηριακή άσκηση μέσα στην τάξη.

β. Ποίημα

Για την εισαγωγή στο ποίημα αρκούν, όπως και για το πεζό, τα ερεθίσματα της εικόνας και του τίτλου του ποιήματος, ή το περιεχόμενο του προηγούμενου κειμένου. Αυθαίρετες υποθέσεις για την ψυχική κατάσταση στην οποία είχε βρεθεί ο ποιητής όταν το έγραψε δεν έχουν θέση.

Ο δάσκαλος απαγγέλλει το ποίημα, μια και δυο φορές, παρακολουθώντας όχι τόσο τη μετρική όσο τη νοηματική ροή του ποιήματος. Τα καθαρή άρθρωση και χωρίς στόμφο ή μελοδραματική εκφώνηση. Τα παιδιά είναι ελεύθερα να έχουν τα βιβλία τους ανοιχτά, αν θέλουν.

Μετά την απαγγελία ο δάσκαλος παρωθεί τα παιδιά να συζητήσουν πάνω στο ποίημα, με στόχο να παραμεριστούν οι νοηματικές δυσκολίες και να φωτιστούν όλα εκείνα που θα κάμουν τα παιδιά να το νιώσουν και να το χαρούν. Είναι ξεπερασμένη η αντίληψη ότι αν επιχειρήσουμε να διερευνήσουμε το ποίημα νοηματικά και αισθητικά, το καταστρέφουμε. Το ποίημα είναι κι αυτό ένα ανθρώπινο δημιούργημα που περιέχει το ίδιο τα κλειδιά της ερμηνείας του, αρκεί να το αντιμετωπίσουμε με φυσικότητα, ευαισθησία και στοχαστικότητα.

Το ποίημα –όπως άλλωστε και το πεζό– έχει πάντα ένα περιεχόμενο, όχι όμως οπωσδήποτε ένα μήνυμα με στόχο ανθρωπολογικό. Μπορεί να είναι μια ζωγραφική σύνθεση και τίποτε άλλο. Αλλά και όταν το ποίημα έχει ένα ανθρωπολογικό μήνυμα, ο δάσκαλος θα πρέπει να είναι πολύ προσεχτικός, ώστε να μην το μεταβάλλει σε κήρυγμα, πέφτοντας στην παγίδα του παραδοσιακού διδακτισμού.

Το ποίημα απαγγέλλεται και από τα παιδιά σε ατομική, ή και χορική, αν προσφέρεται, βάση. Αν είναι ένα ποίημα που ξεχωρίζει, μπορεί να απαγγελθεί πολλές φορές, ώστε με την επανάληψη ολόκληρα κομμάτια του να περάσουν με τρόπο αβίαστο στη μνήμη των παιδιών. Εκείνο που δεν πρέπει να γίνεται είναι να ανατίθεται η απομνημόνευση ποιημάτων στο σπίτι, πράγμα που υπάρχει κίνδυνος να δημιουργήσει απέχθεια προς την ποίηση.

Σε μερικά ποιήματα η διδακτική διαδικασία σταματά εδώ. Για άλλα προβλέπονται και ορισμένες εργασίες, σαν εκείνες που συνοδεύουν τα πεζά κείμενα.

2. Η ώρα της Παρασκευής

Η ένατη ώρα της Παρασκευής διατίθεται σε διδακτικές ενέργειες και μαθητικές δραστηριότητες όπως οι ακόλουθες:

α. Αξιολόγηση

Μ' αυτήν ο δάσκαλος θα προσπαθήσει να εξακριβώσει κατά πόσον επιτεύχθηκαν οι στόχοι της διδασκαλίας σε έναν ή περισσότερους τομείς του γλωσσικού μαθήματος με βάση τα τέσσερα προηγούμενα

μαθήματα. Οι κυριότεροι από τους τομείς αυτούς είναι: Ανάγνωση, κατανόηση κειμένου, δομή και λειτουργία της γλώσσας, ορθογραφία, γραπτή έκφραση.

Στους τομείς «δομή και λειτουργία της γλώσσας» και «γραπτή έκφραση» ο δάσκαλος έχει κάμει τις διαπιστώσεις του πάνω στις σχετικές εργασίες των μαθητών την εβδομάδα που πέρασε.

Στους υπόλοιπους τομείς:

- Ανάγνωση

Ο δάσκαλος βάζει τα παιδιά να διαβάσουν αποσπάσματα από τα διδαγμένα κείμενα της εβδομάδας, για να διαπιστώσει τις τυχόν αναγνωστικές τους δυσκολίες.

- Κατανόηση κειμένου

Ο δάσκαλος μπορεί να δώσει στα παιδιά να διαβάσουν σιωπηρά ένα σύντομο απλό κείμενο από το Ανθολόγιο και να τους ζητήσει γραπτές απαντήσεις σε ερωτήσεις που τους γράφει στον πίνακα.

- Ορθογραφία

Ο δάσκαλος συνθέτει και υπαγορεύει ένα σύντομο κείμενο (ή δίνει ένα μικρό κείμενο για συμπλήρωση) με λέξεις του βασικού λεξιλογίου, κυρίως των τεσσάρων τελευταίων μαθημάτων.

β. Φροντιστηριακή βοήθεια

Με βάση τα αποτελέσματα της αξιολόγησης και τις διαπιστώσεις που έχει κάμει όλη την εβδομάδα ο δάσκαλος επισημαίνει λάθη και δυσκολίες που αφορούν μεγάλο αριθμό παιδιών ή μεμονωμένα άτομα. Στην πρώτη περίπτωση κάνει επανορθωτική διδασκαλία για όλη την τάξη. Στη δεύτερη περίπτωση κάνει φροντιστηριακή άσκηση των παιδιών σε ατομική βάση.

III. ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ

ΜΑΘΗΜΑ 1

ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΕΛΛΗΝΑΚΙΑ

- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**

μονοπάτι – πλαγιά – πράσινο φανάρι – διασταύρωση – σαχούλα – δασωμένη – κοπάδι – κάνει σινιάλο – κάμπος – τρακτέρ – πεζοδρόμιο – καλά κι αρματωμένα.

Η πρόταξη των λέξεων αυτών εδώ δε σημαίνει και πρόιαξή τους κατά τη διδασκαλία. Εκεί θα εξηγούνται κατά τη φάση της νοηματικής διερεύνησης του κειμένου. Η εξήγησή τους θα γίνεται με επίδεξη αντικειμένων ή εικόνων (όπου υπάρχει δυνατότητα), από τα συμφροζόμενα, με συνώνυμα και αντίθετα, με τη χρήση τους μέσα σε φράσεις και προτάσεις, και στην ανάγκη με πολύ απλούς περιγραφικούς ορισμούς. Ο δάσκαλος μπορεί να γράφει τις λέξεις αυτές στον πίνακα, αλλά θα αρκείται σε προφορική τους μόνο ερμηνεία. Δε θα ζητεί από τα παιδιά να τις αντιγράψουν, και σε καμιά περίπτωση δε θα τους αναθέτει να κάνουν με αυτές προτάσεις στο σπίτι. Και πάντως η ερμηνεία των λέξεων δε θα πρέπει να παίρνει πολλή ώρα.

Τέλος, αξ σημειωθεί ότι όσα γράφονται εδώ για τις λέξεις ισχύουν σε όλες γενικά τις ενότητες.

- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση του κειμένου:**

Γίνονται από το δάσκαλο κατά τη φάση της νοηματικής διερεύνησης του κειμένου, μετά τη σιωπηρή ή μεγαλόφωνη ανάγνωσή του, και εφόσον δεν καλυφθούν από σχετικές απορίες των παιδιών.

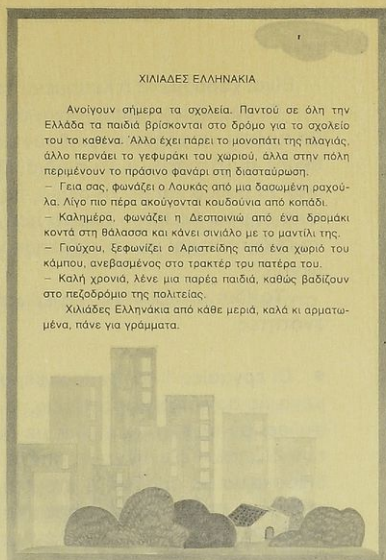
- Ποια είναι η επικαφαλίδα του κειμένου; Πώς αλλιώς λέμε τα Ελληνάκια;
- Πού βρίσκονται τα παιδιά και γιατί;
- Ποια παιδιά αναφέρονται με τ' όνομά τους;
- Πού βρίσκεται ο Λουκάς και τι λέει;
- Τί λέει και τι κάνει η Δεσποινιώ;
- Πού λέει «γιούχου», ποιος το λέει και τι μαθαίνουμε γι' αυτόν;
- Ποια παιδιά λένε «καλή χρονιά» και πού τα βρίσκουμε;
- Γιατί το ένα παιδί το βρίσκουμε στη ραχούλα, το άλλο στη θάλασσα, το τρίτο στον κάμπο και τ' άλλα στη διασταύρωση;
- Γιατί λέει «χιλιάδες Ελληνάκια»;
- Πού λέει «καλά κι αρματωμένα» και τι θέλει να πε

ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΕΛΛΗΝΑΚΙΑ

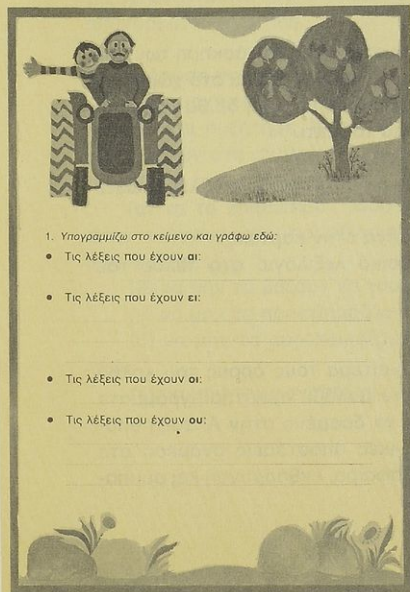
Ανοίγουν σήμερα τα σχολεία. Παντού σε όλη την Ελλάδα τα παιδιά βρίσκονται στο δρόμο για το σχολείο του το καθένα. Άλλο έχει πάρει το μονοπάτι της πλαγιάς, άλλο περνάει το γεφυράκι του χωριού, άλλα στην πόλη περιμένουν το πράσινο φανάρι στη διασταύρωση.

- Γεια σας, φανάρι ο Λουκάς από μια δασυμένη ραχούλα. Λίγο πιο πέρα ακούγονται κουδούνια από κοπάδι.
- Καλημέρα, φανάρι η Δεσποινιά από ένα δρομάκι κοντά στη θάλασσα και κάνει σινιάλο με το μαντίλι της.
- Γιούχου, ξεφωνίζει ο Αριστέιδης από ένα χωριό του κάμπου, ανεβασμένος στο τρακτέρ του πατέρα του.
- Καλή χρονιά, λένε μια παρέα παιδιά, καθώς βαδίζουν στο πεζοδρόμιο της πολιτείας.

Χιλιάδες Ελληνάκια από κάθε μεριά, καλά κι αρματωμένα, πάνε για γράμματα.

7

1. Υπογραμμίζω στο κείμενο και γράφω εδώ:

• Τις λέξεις που έχουν αι:

• Τις λέξεις που έχουν ει:

• Τις λέξεις που έχουν οι:

• Τις λέξεις που έχουν ου:

8

2. Κάνω το ίδιο με τις παρακάτω λέξεις, που έμαθα πέρσι:

ναί, εκεί, εκείνος, κοιτάζω, σκούφι, παίξω, παχνίδι, βουνό, άνδιξη, βρεχει, καιρός, καλοκαίρι, σασί, μπαίνα, βγαίνα, παυλί, παίρνω, κλείνω, σπανάκι, πηγαινω, χειμώνας, έρχομαι, κάθομαι, εικόνα, παπούς, είναι, οικογένεια, κοιμάμι

• αι:

• ει:

• οι:

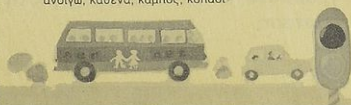
• ου:

3. Γράφω και μαθαίνα:

Ανοίγουν σήμερα τα σχολεία.

4. Λέξεις για την καρτέλα:

ανοίγω, καθένα, κάμπος, κοπάδι.

9

– Είναι χαρούμενα ή λυπημένα τα παιδιά; Από πού το καταλαβαίνουμε;

Οι ερωτήσεις αυτές δίνονται για διευκόλυνση του δασκάλου, αλλά θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν με φυσικό τρόπο στα πλαίσια της ελεύθερης συζήτησης με τα παιδιά. Ο δάσκαλος δηλαδή δε θα τις διαβάζει από το βιβλίο και με τη σειρά, παρά θα τις έχει υπόψη του για να ξέρει ποια σημεία θα θίξει. Εκείνο που ενδιαφέρει είναι να μάθουν τα παιδιά να συζητούν και με τη συζήτηση να κάνουν όλη τη διερεύνηση του κειμένου.

Τα ίδια ισχύουν για τις ερωτήσεις που υποδεικνύονται σε όλες τις ενότητες.

- Οι εργασίες 1 και 2 επαναφέρουν για εμπέδωση τα δίψηφα φωνήεντα μέσα σε συχνόχρηστες λέξεις. Ο δάσκαλος έχει την ευκαιρία να διαπιστώσει αν υπάρχουν παιδιά με δυσκολίες στην ανάγνωση ή τη γραφή των δίψηφων φωνηέντων, οπότε θα χρειαστεί να κάμει επανορθωτική διδασκαλία σε ομαδική ή ατομική βάση. Γενικά, όλες οι εργασίες γίνονται μέσα στην τάξη με επιστασία του δασκάλου. Αν ο δάσκαλος βλέπει ότι δε θα φτάσει η ώρα, επιλέγει τις σπουδαιότερες κατά την κρίση του. Οι υπόλοιπες θα μείνουν για την ώρα της Παρασκευής ή για κάποιο κενό που ίσως παρουσιαστεί σε άλλη ενότητα (κάποιο ποίημα ή κείμενο από το Ανθολόγιο). Σε καμιά περίπτωση δε θα τις δώσει για το σπίτι.

Η εργασία «Γράφω και μαθαίνω» έχει στόχο της την άσκηση των παιδιών στην καλή και ορθογραφημένη γραφή και θα γίνεται στο χώρο του βιβλίου που προβλέπεται γι' αυτήν. Σε καμιά περίπτωση δε θα χρησιμοποιείται χωριστό τετράδιο αντιγραφής για το σπίτι.

- Σχετικά με τις λέξεις για την καρτέλα ο δάσκαλος θα επιβλέψει ώστε τα παιδιά:

(α) να τις αντιγράψουν ορθογραφημένα στην καρτέλα·

(β) να τις υπογραμμίσουν στο βασικό λεξιλόγιο στο τέλος του βιβλίου.

Έτσι θα γίνεται σε κάθε ενότητα.

- Σε όλες τις εργασίες προσέχουμε ιδιαίτερα τους όρους του καλού γραψίματος: ορθή στάση, μαλακό ξυμένο μολύβι, σθηστήρι, γράμματα ευανάγνωστα όσο γίνεται, σύμφωνα με το δοσμένο στην Α' τάξη υπόδειγμα, ορθογραφημένες λέξεις, κανονικές αποστάσεις ανάμεσα στα γράμματα και τις λέξεις, ευχάριστη ατμόσφαιρα, ενθάρρυνση και συμπαράσταση.

- **Εργασίες για το σπίτι:**

Ο δάσκαλος θα εξηγήσει στα παιδιά ότι έχουν δυο δουλειές για το σπίτι:

(α) να διαβάσουν καλά ένα κομμάτι από το κείμενο (π.χ. ως «το μαντίλι της»), χωρίς να μάθουν «έννοια»·

(β) να μάθουν στο πρόχειρό τους να γράφουν ορθογραφημένα την πρόταση «Ανοίγουν τα σχολεία» και τις τέσσερις λέξεις από την καρτέλα.

Οι εργασίες αυτές είναι οι μόνες που έχουν να κάνουν τα παιδιά στο σπίτι κάθε μέρα στο γλωσσικό μάθημα.

- **Τετράδια για το γλωσσικό μάθημα:**

Παίρνοντας αφορμή απ' τη φράση του κειμένου «καλά κι αρματωμένα» ο δάσκαλος θα πει στα παιδιά τι τετράδια θα έχουν για το μάθημα «Η γλώσσα μου»·

1. Ένα πρόχειρο (για όλα τα μαθήματα)

2. Ένα για να γράφουν την ορθογραφία τους στο σχολείο

3. Ένα για να γράφουν στο σχολείο το «Σκέφτομαι και γράφω».

Οτιδήποτε άλλο τετράδιο, και πολύ περισσότερο βοήθημα του ελεύθερου εμπορίου, είναι όχι μόνο περιττό αλλά και επιζήμιο. Ειδικά για τα βοηθήματα του ελεύθερου εμπορίου υπενθυμίζεται ότι ισχύει και απαγορευτική διάταξη.

- **Ενημέρωση γονέων:**

Στην αρχή της χρονιάς απαραίτητο είναι να γίνει συγκέντρωση των γονέων και συζήτηση, ώστε να ενημερωθούν για τον τρόπο εργασίας των παιδιών στο σχολείο και στο σπίτι και να πεισθούν ότι είναι για το συμφέρον των παιδιών τους:

(α) να τα επιβλέπουν τόσο μόνο όσο χρειάζεται για να ασκηθούν στην ανάγνωση του προσδιορισμένου κομματιού και στην ορθογραφία της ημέρας·

(β) να μην τα βάζουν να τους λένε την «έννοια»·

(γ) να μην τα προετοιμάζουν στο παρακάτω αναγνωστικό κείμενο·

(δ) να μην τα προετοιμάζουν στα θέματα του «Σκέφτομαι και γράφω»·

(ε) να μην τους αγοράζουν βοηθήματα από το ελεύθερο εμπόριο.

ΜΑΘΗΜΑ 2

ΠΟΥ ΉΝΑΙ ΠΙΟ ΚΑΛΑ;

- Έλεγχος αναγνωστικής και ορθογραφικής δεξιότητας πάνω στην προηγούμενη ενότητα:

Στην αρχή της πρώτης ώρας (στα πρώτα 5-10 λεπτά) ο δάσκαλος:

(α) βάζει μερικά παιδιά (τυχαίου δείγματος) να διαβάσουν τμηματικά το προσδιορισμένο κείμενο της προηγούμενης μέρας, χωρίς να ζητήσει «έννοια».

(β) υπαγορεύει σε όλη την τάξη την προσδιορισμένη ορθογραφία (ή μέρος της μόνο) και τα παιδιά τη γράφουν στο τετράδιο της ορθογραφίας. Ο δάσκαλος δε θα μαζέψει τα τετράδια στην έδρα, για να τα διορθώσει και να τα επιστρέψει διορθωμένα. Εκείνο που έχει να κάνει είναι να ρίχνει μια ματιά, την ώρα της υπαγόρευσης και αμέσως μετά, σ' αυτά που γράφουν τα παιδιά, βοηθώντας τα να διορθώσουν τα λάθη τους επιτόπου. Για να τα διευκολύνει στην αυτοδιόρθωσή τους, γράφει στον πίνακα την ορθογραφία που τους υπαγόρευσε. Τέλος, θα αποφεύγει να τα βαθμολογεί (με αριθμούς ή γράμματα) ή να σημειώνει λεκτικούς χαρακτηρισμούς. Αρκεί μια μονογραφή του, για να έχουν τα παιδιά την ικανοποίηση ότι πρόσεξε τη δουλειά τους. Το ίδιο ισχύει για όλες τις γραπτές εργασίες των παιδιών.

- Το ποίημα αυτό έχει έμμεση σχέση με το προηγούμενο πεζό κείμενο. Εκεί έχουμε παιδιά από διαφορετικούς τόπους: βουνό, θάλασσα, κάμπο, πόλη. Μπορεί λοιπόν ο δάσκαλος να ξεκινήσει με συζήτηση για το πού είναι πιο καλά και να περάσει έτσι στο ποίημα.

- Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:

χώρες – νότος – βοριάς

- Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση και την αισθητική προσέγγιση του ποιήματος:

– Πόσες στροφές έχει; Τους βάζω αριθμούς.

– Ποιους ρωτάει ο ποιητής και τι θέλει να μάθει;

– Γιατί ρωτάει το φεγγάρι, το ποτάμι και το χελιδόνι;

– Τι του απαντάνε;

– Μπορούμε να κουβεντιάσουμε με το φεγγάρι, το ποτάμι ή το χελιδόνι; Πού το βλέπουμε να γίνεται αυτό; (στα παραμύθια)

ΠΟΥ 'ΝΑΙ ΠΙΟ ΚΑΛΑ;

- Φεγγαράκι, φεγγαράκι,
που κρέμεσαι στον ουρανό,
πες μου και πού 'ναι πιο καλά,
στον κάμπο ή στο βουνό;
- Ποτάμι, ποταμάκι,
που τρέχεις όλον τον καιρό,
πες μου και πού 'ναι πιο καλά,
στην πόλη ή στο χωριό;
- Χελιδόνι, χελιδόνι,
που βιάπεις χώρες και χωριά,
πες μου και πού 'ναι πιο καλά,
στο νότο ή στο βόρειο;
- Όπου κανένας δεν πεινάει,
κανείς δεν κρυώνει ούτε πονάει
κι όπου 'ναι υγεία και χαρά,
εκεί 'ναι πιο καλά.

Βασιλης Ριάτσ

1. Βάζω τόνο στο η, όταν χρειάζεται. (όπως στο παράδειγμα) και διαβάζω:

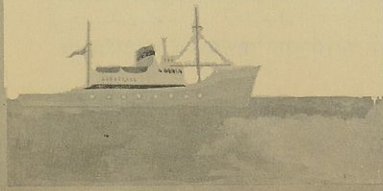
- Τι σου αρέσει πιο πολύ, η πόλη ή το χωριό;
- Τι σου αρέσει πιο πολύ, η θάλασσα ή το βουνό;
- Τι σου αρέσει πιο πολύ, η ζέση ή το κρύο;

2. Βάζω τόνο στο που, όταν χρειάζεται. (όπως στο παράδειγμα) και διαβάζω:

- Εσύ που ξέρεις, πες μου πού είναι πιο καλά;
- Εσύ που ξέρεις, πες μου που πήγε ο Γιώργος;
- Εσύ που μένεις εδώ, πες μου που είναι η πλατεία;

3. Βάζω τόνο στο πως, όταν χρειάζεται (όπως στο παράδειγμα) και διαβάζω:

- Είπε πως πέρασε ωραία. Εσύ πως πέρασες;
- Είπε πως πήγαν με το τρένο. Εσείς πως πήγατε;
- Είπε πως του άρεσε το τραγούδι. Εσένα πως σου φάνηκε;

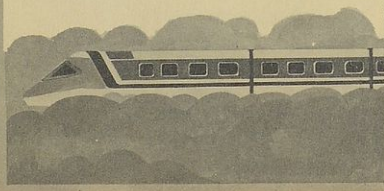

4. Γράφω και μαθαίνω:

Τι σου αρέσει πιο πολύ, η πόλη ή το χωριό; Εσύ που ξέρεις, πες μου πού είναι πιο καλά; Είπε πως πέρασε ωραία. Εσύ πως πέρασες;

5. Λέξεις για την καρτέλα:

ποτάμι, πεινώ, κρυώνω, πονώ

- Κρέμεται το φεγγάρι στον ουρανό; Γιατί το λέει έτσι ο ποιητής; (μοιάζει σαν να κρέμεται)
 - Η γνώμη που δίνουν το φεγγάρι, το ποτάμι και το χελιδόνι είναι δική τους ή του ποιητή; Συμφωνείτε εσείς μ' αυτή τη γνώμη;
- Το ποίημα αυτό μπορεί να «παιχτεί» μέσα στην τάξη: τρία παιδιά κάνουν το φεγγάρι, το ποτάμι και το χελιδόνι, ένα άλλο ή ολόκληρη η τάξη τα ρωτά, και τα τρία παιδιά απαντούν μαζί.
 - Αντικείμενο σπουδής των γραπτών εργασιών είναι η τονική διάκριση ανάμεσα: στο άρθρο **η** και το διαζευκτικό **ή**, στο αναφορικό που και το ερωτηματικό **πού**, στον ειδικό σύνδεσμο **πώς** και στο ερωτηματικό επίρρημα **πώς**. Ο δάσκαλος θα κάμει τη διάκριση εντελώς πρακτικά, με βάση κάθε φορά το παράδειγμα, χωρίς χρήση γραμματικής ορολογίας. Το μόνο που θα πει είναι ότι τα **ή**, **πού**, **πώς** παίρνουν τόνο όταν ρωτούν ή φωνάζουν πιο πολύ.

ΜΑΘΗΜΑ 3

Ο ΣΤΑΧΤΕΡΗΣ

- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
 πουλαράκι – ρίγα – ράχη – σταχτί – κατεβάζει μπόλικο γάλα – γρασιδί – χαιτή – παράβγαιναν – πλάι
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση του κειμένου:**
 - Πώς το έλεγε το πουλαράκι ο Λουκάς και γιατί;
 - Άμα σχολάσετε και πάτε στα σπίτια σας τι θα θέλατε να πείτε για το Σταχτερή;
 - Τι έκανε ο Σταχτερής στην αρχή και αργότερα την άνοιξη; (Διάβασε πού το λέει.)
 - Από πού φαίνεται ότι ο Λουκάς αγαπούσε το Σταχτερή; (Να βρεις και

Ο ΣΤΑΧΤΕΡΗΣ

Ο Λουκάς ήταν πολύ χαρούμενος τη χρονιά που πέρασε. Η γαϊδουρίτσα τους γέννησε ένα χαριτωμένο πουλαράκι. Σταχτί, με μια μούρη ρίγα στη ράχη του. Το βέφτισε «Σταχτερή».

Ο Σταχτερής στην αρχή όλο πλάι στη μάνα του βρισκόταν. Κάθε τόσο έκομιζε κάτω από τα πόδια της και έπινε το γάλα του. Ύστερα κοινούσε τ' αυτιά του και την ουρά του ευχαριστημένως. Ήθελε να μεγαλώσει γρήγορα και να γίνει γαϊδαρός σωστός. Ο Λουκάς έδινε στη γαϊδουρίτσα πολύ φαί, για να κατεβάζει μπλόκο γάλα.

Την άνοιξη ο Σταχτερής ακολούθουσε τη μάνα του στην εξοχή και βασκούσε μαζί της στο γρασίδι. Εκεί ο Λουκάς έπαιζε τρελά παιχνίδια μαζί του. Έπαιρνε το κεφάλι του Σταχτερή στην αγκαλιά του και του χάιδευε τ' αυτιά και τη χαιτή του. Πήγαινε να τον ποτίσει, και στο δρόμο τον γοργαλούσε και παράβγαιναν πλάι πλάι στο τρέψιο.

«Κορδίδο, κορδίδο», του φώναζε, «θα σε περνώ!» - Η μάνα του Σταχτερή κοιτούσε το λουκά με τα μεγάλα, γλυκά της μάτια, σαν να του ελεγε: «Παιέ, παιέ με το γαϊδουρούπολό μου, αλλά μη μου το κοροϊεύεις!»

15

1. Υπογραμμίζω στο κείμενο τις λέξεις που έχουν διαλυτικά και τις γράφω εδώ:

2. Χωρίζω τις παρακάτω λέξεις σε δυο ομάδες:

γαϊδουρίτσα, γαϊδαρός, γαϊδουρούπολο, πλάι, φαί, χάιδευε, χαιδεμένος, κορδίδο, κοροϊδεύω, σόι, ραλί, μαιμού, τράλει

Θέλουν διαλυτικά

Δε θέλουν διαλυτικά

3. Βάζω διαλυτικά ή τόνο, όπου πρέπει:

γαϊδαρός, γαϊδουρίτσα, γαιδαράκος
κορριδεύω, κορριδο, κορριδεψα
χαιδεύω, χαιδεμένος, χαιδεψα
πλαι, πλαινός

4. Γράφω και μαθαίνω:

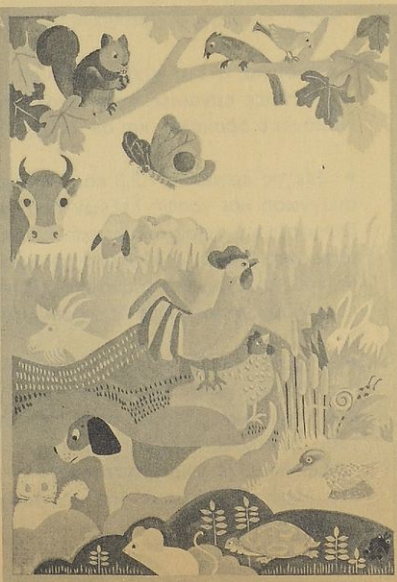
Πήγε πλάι στο γαϊδουράκι και το χάιδεψε.

5. Σκέφτομαι και γράφω:

Ένα ζώο που αγαπώ.

6. Λέξεις για την καρτέλα:

πλάι, αρχή, βρισκω, σκύβω

να διαβάσεις όλες τις προτάσεις που το δείχνουν, από την αρχή ως το τέλος.)

- Πού λέει «Κορόιδο, κορόιδο, θα σε περάσω»; Γιατί τον φώναζε έτσι το Σταχτερή ο Λουκάς; Ήταν πειραχτικά τα λόγια του;
- Τι σαν να έλεγε η μάνα του Σταχτερή στο Λουκά; Και με τι τρόπο του το έδειχνε; Γίνεται αυτό;

● **Ταυτόσημα και συνώνυμα:**

Στη φάση της νοηματικής διερεύνησης του κειμένου ο δάσκαλος μπορεί να γράψει στον πίνακα ταυτόσημες ή και συνώνυμες λέξεις, αλλά ανακατεμένες, και να ζητήσει από τα παιδιά να τις ζευγαρώσουν. Αυτό μπορεί να γίνει με δυο τρόπους:

α)	σταχτί	πλάτη
	ράχη	άφθονο
	πλάι	γκρι
	μπόλικο	χλόη
	γρασίδι	δίπλα

β)	σταχτί	γκρι
	ράχη
	πλάι
	μπόλικο
	γρασίδι

(γκρι, δίπλα, πλάτη, χλόη, άφθονο)

Τέτοιες εργασίες στον πίνακα με ταυτόσημα και συνώνυμα μπορεί να κάνει ο δάσκαλος και σε άλλες ενότητες, αν προσφέρονται.

● Με τις εργασίες 1,2,3 και 4 επιδιώκεται ν' ασκηθούν τα παιδιά στην ανάγνωση και γραφή λέξεων που περιέχουν διφθόγγους ή διαλυμένα δίψηφα με ή χωρίς διαλυτικά. Εκτός από την εκτέλεση των εργασιών πάνω στο βιβλίο, ο δάσκαλος μπορεί να βγάλει παιδιά στον πίνακα και να τους υπαγορεύσει ζευγάρια λέξεων (γαίδαρος-γαϊδουρίτσα, κορόιδο-κοροϊδεύω, χαϊδεύω-χαϊδεμα, πλάι-πλαιός).

● Η εργασία «Σκέφτομαι και γράφω» γίνεται στο σχολείο και ποτέ δεν ανατίθεται για το σπίτι. Πρόκειται για άσκηση στη γραπτή έκφραση, καθοδηγημένη μόνο ως προς τον τίτλο του θέματος. Αλλά και δικούς τους σχετικούς τίτλους πρέπει να ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν τα παιδιά. Υπάρχει χωριστό τετράδιο γι' αυτή τη δουλειά και τα παιδιά είναι ελεύθερα να γράψουν όσα και όπως θέλουν, ας είναι και λίγες μόνο

προτάσεις. Ο δάσκαλος θα αποφεύγει τις θεωρίες, τα διαγράμματα και τις προδιαγραφές, καθώς και τη συγκέντρωση των τετραδίων για διόρθωσή τους στην έδρα ή στο σπίτι. Ο ρόλος του θα περιορίζεται σε ενθάρρυνση των παιδιών και σε κάποια διευκόλυνσή τους σε ατομική βάση την ώρα που γράφουν. Πρέπει επίσης να τους δίνει ευκαιρίες για ανακοίνωση των γραπτών τους είτε με ανάγνωση είτε με καρφίτσωμα των γραπτών τους στην «εφημερίδα του τοίχου» (αν τα παιδιά χρησιμοποιούν μικρά ντοσιέ με τρυπημένα φύλλα χαρτί). Κατά την ανακοίνωση των γραπτών θα πρέπει να συνηθίσει την τάξη να επισημαίνει μόνο τα καλά τους σημεία. Τέλος ο ίδιος μπορεί να κρατεί τις σημειώσεις του γύρω από τα συχνότερα εκφραστικά και ορθογραφικά σφάλματα που παρατηρεί στα γραπτά των περισσότερων μαθητών, και, ομαδοποιημένα, να τα χρησιμοποιεί για επανορθωτική διδασκαλία την ώρα της Παρασκευής.

Με την εργασία «Σκέφτομαι και γράφω» υπάρχει το ενδεχόμενο να προετοιμάζουν οι γονείς τα παιδιά τους, δηλαδή να τα ταλαιπωρούν, βάζοντάς τα ν' απομνημονεύουν προτάσεις ή «εκθεσούλες» του παλιού τύπου, δικές τους ή παρμένες από βοηθήματα του ελεύθερου εμπορίου. Αν ο δάσκαλος παρατηρήσει κάτι τέτοιο, πρέπει ν' αντιδράσει αμέσως:

- Να καλέσει τους γονείς και να τους ενημερώσει σχετικά, αν δεν το έχει ήδη κάμει.
- Να αλλάζει κάθε τόσο το θέμα, ώστε να αποθαρρύνει τέτοιου είδους μεθοδεύσεις.

ΜΑΘΗΜΑ 4

Η ΓΑΪΔΟΥΡΙΤΣΑ

- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
βαριομοιρολογώντας – προγκάει – σκουντουφλάει – καημός με σφάζει – εγέννα – χαλάλι του τ' αλεύρι.
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση και την αισθητική προσέγγιση του ποιήματος:**
 - Για τι μας μιλάει το ποίημα;
 - Πόσες στροφές έχει; Τους βάζω αριθμούς.
 - Ποιος μιλάει μέσα στο ποίημα;
 - Πώς ήταν η γαϊδουρίτσα; Σε ποια στροφή το λέει και πώς το λέει;
 - Ποιος στίχος επαναλαμβάνεται τρεις φορές και τι μαθαίνουμε απ' αυτόν;
 - Από ποιους στίχους φαίνεται η στενοχώρια του ανθρώπου που είχε η γαϊδουρίτσα;
 - Γιατί είναι τόσο στενοχωρημένος; Από πού φαίνεται ότι δεν είναι τόσο το αλεύρι που έχασε αυτό που τον στενοχωρεί;
 - Μέσα σε ποιες στροφές ακούγονται κλάματα και μοιρολόγια;
 - Πόσοι στίχοι είναι πασπαλισμένοι με αλεύρι;
 - Αυτό το ποίημα σε κάνει να γελάς ή να λυπάσαι; Και γιατί;
- Το ποίημα αυτό δίνει την ευκαιρία στα παιδιά να ασχοληθούν με τα υποκοριστικά. Στην εργασία 2 τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιήσουν και δυο τύπους υποκοριστικών. Π.χ. βροχή – βροχούλα – βροχίτσα, γάτα – γατούλα – γατίτσα, δραχμή – δραχμούλα – δραχμίτσα, μύτη – μυτούλα – μυτίτσα, παιδί – παιδάκι – παιδούλα κτλ.

Η ΓΑΪΟΥΡΙΤΣΑ

Τη γαΐουρίτσα μου έχασα
μ' αλεύρι φορτωμένη.
Τι να 'γινε η καημένη;

Παίρνω τους δρόμους ψάχνοντας
και τα χωριά ρωτώντας
βαριομοιρολαγώντας:

«Τη γαΐουρίτσα μου έχασα
και ποιος θα μου την έβρει
ει εκείνη και τ' αλεύρι;

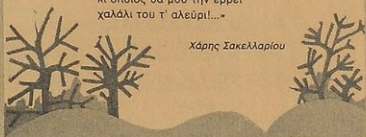
Είναι κοντούλα και κουτσή,
προγκάει και ακουτουφλάει,
δαγκώνει και κλοτσάει.

Δεν κλαίω τη γαΐουρίτσα μου,
τ' αλεύρι δε με νοιάζει,
άλλος καημός με σφάζει.

Κλαίω για το πουλαράκι της
που η δύστυχη θα εγέννη,
χαρά κι αυτής κι εμένα.

Τη γαΐουρίτσα μου έχασα
κι όποιος θα μου την έβρει
χαλάλι του τ' αλεύρι!...»

Χάρης Σκελλερίου

19

1. Υπογραμμίζω στο παίγημα τα χαιδευτικά σε -άκι, -ούλα και -ίτσα και το γράφω εδώ.

2. Κάνω χαιδευτικά με τις παρακάτω λέξεις:

άλογα, βροχή, δέντρο, γάτα, παιδί, παιχνιδι, γριά, μολύβι,
δραχμή, νερό, μάνα, σπιτι, τραπέζι, φεγγάρι, μπάλα, μύτη,
γελιδόνι, πέτρα, πόρτα, χέρι, ψαλίδι, σημαία, σκάλα, ψωμί

• -άκι

• -ούλα

• -ίτσα

20

3. Γραφω και μαθαίνω:

Δεν κλαίω τη γαΐουρίτσα μου, κλαίω για το πουλαράκι της.

4. Λέξεις για την καρτέλα:

ψάχνω, όποιος

21

ΜΑΘΗΜΑ 5

Τ' ΑΡΝΙΤΣΙ—ΜΠΙΤΣΙ

(Από το Ανθολόγιο)

- Το κείμενο αυτό είναι μεγάλο για να το διαβάσουν τα παιδιά. Θα διαβαστεί λοιπόν από δάσκαλο, με στόχο την ψυχαγωγία των παιδιών και την ταυτόχρονη άσκησή τους στην προσεχτική ακρόαση. Θα ακολουθήσει ελεύθερη συζήτηση, κατά την οποία ο δάσκαλος θ' αποφύγει σχολαστικές ερωτήσεις, ώστε η ώρα να κυλήσει μέσα σε ατμόσφαιρα ιλαρότητας.
- Το ίδιο ελεύθερη πρέπει να είναι και η αναπαράστασή του παραμυθιού από τα παιδιά, στην οποία ιδιαίτερα προσφέρεται. Μόνο το τραγουδάκι θα χρειαστεί να μάθουν απέξω εκείνη την ώρα.
- Για την άλλη μέρα τα παιδιά θα έχουν:
 1. Αναγνωστική άσκηση ως εκεί που λέει: «Της άνοιγε τ' αρνάκι κι έμπαινε η γριά μέσα».
 2. **Γράφω και μαθαίνω** (από τον πίνακα στο πρόχειρο) χοντρή φωνή, ολόκληρο αρνί, η κοιλιά του λύκου, η σειρά σου τώρα.
 3. **Λέξεις για την καρτέλα:**
χοντρός – χοντρή, ολόκληρο, κοιλιά, σειρά
- «Τ' αρνίτσι—μπίτσι» μπορεί να τελειώσει σε μια ώρα, οπότε η δεύτερη ώρα θα διατεθεί για επανορθωτική διδασκαλία και εργασία πάνω σε ελλείψεις των παιδιών που έχει ήδη διαπιστώσει ο δάσκαλος.

ΜΑΘΗΜΑ 6

ΣΤΟ ΣΥΝΕΡΓΕΙΟ

- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
συνεργείο – να επισκευάσουμε – πάτησε φρένο – ζώνες αυτοκινήτου – ταμπέλα – να ρίξεις μια ματιά – εξάτμιση – αυτόματος γερανός – τρακαρισμένο αυτοκίνητο

ΣΤΟ ΣΥΝΕΡΓΕΙΟ

Την Παρασκευή το απόγευμα με πήρε ο πατέρας μου και πήγαμε στο συνεργείο να επισκευάσουμε το αυτοκίνητό μας.

Σε μια διασταύρωση πέρασε ένα μηχανάκι με μεγάλη ταχύτητα. Ο πατέρας μου πάτησε απότομα φρένο. Ευτυχώς που είχαμε βάλει τις ζώνες και δεν πάθαμε τίποτα.

Όταν φτάσαμε στο συνεργείο, διάβασα την ταμπέλα που έγραφε:

ΣΥΝΕΡΓΕΙΟ ΕΠΙΣΚΕΥΗΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ

Ο ΛΕΥΤΕΡΗΣ

(Δευτέρα ως Παρασκευή απόγευμα ανοιχτό)

- Γεια σου, κύριε Λευτέρη, είπε ο πατέρας μου.
- Καλώς τον κύριο Παύλο, απάντησε εκείνος.
- Το έφερα να του ρίξεις μια ματιά, γιατί κάνει θόρυβο η εξάτμιση.

Ο μάστορας έβαλε το αυτοκίνητο πάνω στον αυτόματο γεράνο, πάτησε το κουμπί κι εκείνο ανέβηκε ψηλά. Εκείνη την ώρα έφεραν ένα τρακαριωμένο αυτοκίνητο.

- Τι έγινε, βρε παιδιά; ρώτησε ο πατέρας.
- Εδώ πιο κάτω τρακάραμε μ' ένα μηχανάκι.
- Ο πατέρας με κοίταξε ανήσυχος και κούνησε το κεφάλι του.

23

1. Υπογραμμίζω στο κείμενο και γράφω εδώ:

- Τις λέξεις που αρχίζουν από **αυ** (και διαβάζονται **αφ**):
- Τις λέξεις που αρχίζουν από **αι** (και διαβάζονται **αβ**):
- Τις λέξεις που αρχίζουν από **ευ** (και διαβάζονται **εφ**):
- Τις λέξεις που αρχίζουν από **ει** (και διαβάζονται **εβ**):

2. ΣΥΝΕΡΓΕΙΟ ΕΠΙΣΚΕΥΗΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
Ο ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Ξαναγράφω την επιγραφή με μικρά και βάω τόνους όπου πρέπει. (Προσέχω τις δυο λέξεις που θέλουν το αρχικό γράμμα κεφαλαίο).

24

3. Γράφω και μαθαίνω:

Δευτέρα ως Παρασκευή απόγευμα ανοιχτό.

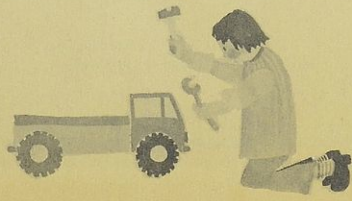
4. Σκέφτομαι και γράφω:

(Διαλέγω επικεφαλίδα ή βάση για δική μου.)

Ο Σταμάτης και ο Γρηγόρης,
Θέλω να περάσω απέναντί.
Τι δρόμους έχουμε στον τόπο μας.

5. Λέξεις για την καρτέλα:

απόγευμα, ευτυχώς, πάτησε, τίποτα

25

- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση του κειμένου:**
 - Πότε, πού και τι έγινε;
 - Ποια πρόσωπα βρίσκουμε μέσα στο κείμενο; Ποια από αυτά μιλούν;
 - Τι έγινε στη διασταύρωση;
 - Τι έγραφε η ταμπέλα;
 - Ποιες μέρες ήταν ανοιχτό το συνεργείο; Πού το λέει; Τι βλάβη είχε το αυτοκίνητο; Πού το λέει;
 - Τι είπαν ο πατέρας με το μάστορα; (Διάβασε τα λόγια που είπαν.)
 - Γνώριζε ο πατέρας το μάστορα; Από πού φαίνεται;
 - Τι έκαμε ο μάστορας;
 - Τι έγινε μόλις ανέβασαν το αυτοκίνητο στο γερανό;
 - Διάβασε πώς τελειώνει το κείμενο. Γιατί ο πατέρας κοίταξε ανήσυχος το παιδί του και κούνησε το κεφάλι του; Τι μπορούσε να είχε γίνει αν δεν πατούσε φρένο και αν δε φορούσαν τις ζώνες τους;

- Το κείμενο δίνει την ευκαιρία για προφορική άσκηση των παιδιών με εκφράσεις όπως «ευτυχώς που...», «ρίχνω μια ματιά» και χαιρετιστήριες εκφράσεις όπως: «γεια σου!», «καλώς τον» κτλ. Γενικά, τέτοιες ευκαιρίες, όπου προσφέρονται, δεν πρέπει να μένουν αναξιοποίητες.

- Στόχος των γραπτών εργασιών είναι:
 - α) η επανάληψη των συνδυασμών μέσα σε συχνόχρηστες λέξεις
 - β) η επανάληψη της μεταφοράς κεφαλαιογράμματος κειμένου σε κείμενο κανονικό.

Αν ο δάσκαλος διαπιστώσει αδυναμίες των παιδιών, θα πρέπει να τα ασκήσει περισσότερο, στον πίνακα αυτή τη φορά. Για τους συνδυασμούς θα χρησιμοποιήσει συχνόχρηστες λέξεις από το βασικό λεξιλόγιο της Α' τάξης: αυγό, αυλή, αύριο, αυτός, αυτή, αυτό, το αυτί, Δευτέρα, Παρασκευή, ευχαριστώ, μαύρος, φεύγω, χορεύω.

- ΣΗΜ. Στην εργασία 1 στο βιβλίο του μαθητή ο δάσκαλος να ζητήσει από τα παιδιά να διαγράψουν τη λέξη «αρχίζουν» και να την αντικαταστήσουν με τη λέξη «έχουν».

ΜΑΘΗΜΑ 7

Η ΣΑΚΑΡΑΚΑ

- **Πιθανές λέξεις και φράσεις:**
σακαράκα – ανηφόρα (κατηφόρα) – παίρνω φόρα – ξεφουσάει – βογγούν.
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση και την αισθητική προσέγγιση του ποιήματος:**
 - Πόσα δίστιχα έχει το ποίημα; Τους βάζω αριθμούς.
 - Τι ήχους βγάζει η σακαράκα; (Διάβασέ τους με τη σειρά).
 - Τι κάνει η σακαράκα στα τέσσερα πρώτα δίστιχα; (Πρώτο περνάει. Δεύτερο: αγωνίζεται. Τρίτο: προσπαθεί να πάρει φόρα. Τέταρτο: ξεφουσάει και ξεφουσκώνει).
 - Τι κάνουν τα παλιοσιδέρα στο δεύτερο δίστιχο και τι τα λάστιχα στα δυο τελευταία;

Η ΣΑΚΑΡΑΚΑ

Γκραν και γκρουν και τρίκι τράκα...
Δες, περνάει μια σακαράκα!
Αγωνίζεται, μπαμ μπουμ
παλιοσιδέρα χτυπούν.
Τρίκι τράκ στην ανηφόρα,
προσπαθεί να πάρει φόρα.
Πουφ πουφ πουφ μέσα στη σκόνη,
Ξεφουσάει και ξεφουσκώνει.
Τρίκι τράκ και γκραν και γκρουν,
ουφ, τα λάστιχα βογγούν.
Ξάφνου παφ! έχουνε σκάσει
κι έχει η γειτονιά ηουχάσει.

Ρένα Καρβαλου

- Υπογραμμίζω στο ποίημα και γράφω εδώ τις λέξεις που έχουν:
γκρ: _____
μπ: _____
γγ: _____
- Φεγγάρι, Καραγκιόζης, κορίτσι, τζάμι, μπορώ, κοντός, φέγγει, ταστσάρα, τζάμι, τζιτζίκια, μπαμπάς, μπαίλω, Ντινος, σφουγγάρι, Βαγγέλης, αγκάθι, τσίρκα, πετσέτα, δοντία, απαντώ, παράγκα
Διαβάζω μια μια λέξη και τη γράφω στη θέση της:
γγ: _____
γκ: _____
τσ: _____
τζ: _____
μπ: _____
ντ: _____
- Σκέφτομαι και γράφω:
Ένα παιχνίδι μου σαραβαλάκι.
- Λέξεις για την καρτέλα:
χτυπώ, προσπαθώ, λάστιχο, γειτονιά

– Αυτό το ποίημα σου φέρνει γέλιο ή λύπη ή και τα δυο; Και γιατί;

- Το ρήμα «ξεφουσκώνει» δίνει την ευκαιρία να καταλάβουν τα παιδιά το ρόλο του **ξε-** ως αρνητικού μορίου (με βάση το ζευγάρι «φουσκώνω–ξεφουσκώνω» και άλλα παραδείγματα που εύκολα μπορούν να τα βρουν τα ίδια τα παιδιά).

- Στόχος των εργασιών 1 και 2 είναι η άσκηση των παιδιών στην απόδοση, αναγνωστική και γραπτή, των δίψηφων συμφώνων. Ο δάσκαλος μπορεί να επεκτείνει την άσκηση, βγάζοντας παιδιά στον πίνακα και υπαγορεύοντάς τους λέξεις από αυτές που χρησιμοποιήθηκαν στην πρώτη τάξη:

μπ: μπάλα, μπορώ, μπαίνω, μπαμπάς, μαστούνι, μπουκάλι, μπάνιο, σόμπα, μπανάνα, κολυμπώ, ακουμπώ

ντ: πέντε, κοντά, κοντός, δόντια, Ντίνα, ντύθηκα, απάντηση, πάντα, γελώντας, ποντικός, τεντώνω

γκ: γκαρίζει, δαγκώνει, αγκάθι, παράγκα, αγκινάρα, κάγκελα, αγκαλιά, γκρεμίζω

γγ: φεγγάρι, Βαγγέλης, φέγγει, σφουγγάρι, εγγόνι, στρογγυλό

τσ: τσάι, τσάντα, παπούτσι, κασίκι, πετσέτα, τσατσάρα, βαλίτσα, τσεκούρι

τζ: τζάμι, τζάκι, τζιτζικία, μελιτζάνα, ταξιτζής

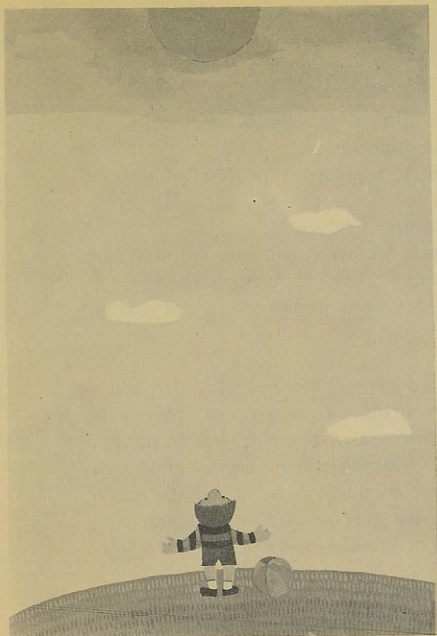
ξ: ξέρω, ήξερα, ξυπνώ, έπαιξα, ξύλο

ψ: ψαλίδι, ψάρι, ψηλά, ψηλός, ψωμί, διψώ, έκλαψα

ΜΑΘΗΜΑ 8

Ο ΟΥΡΑΝΟΣ

- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
διαμέρισμα – γκρίζα – μακριά απ’ τον κόσμο – μπόλοκο – μισογελώντας
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση του κειμένου:**
 - Πού γίνονται αυτά που λέει η ιστοριούλα;
 - Ποια πρόσωπα υπάρχουν;

Ο ΟΥΡΑΝΟΣ

Στο διαμέρισμα που μένουμε δε βλέπω ουρανό. Ανοίγω το παράθυρο, γυρίζω τα μάτια μου ψηλά, εκεί που τελειώνουν οι δρόμοι τοίχου. Αυτή η τρύπα είναι ποτέ άσπρη, ποτέ γκριζή, ποτέ γαλάζια. Είναι ουρανός αυτό.

Ουρανός κατάλαβα τι είναι, όταν ήλθε η γιαγιά μου απ' το χωριό και με πήρε κοντά της για ένα μήνα. Ήμουν ακόμα τότε πέντε χρονών. Το χωριό της γιαγιάς μου είναι μακριά απ' τον κόσμο, πάνω στα βουνά. Μόλις έβγαινα από το σπίτι, ήμουν όλος κάτω απ' τον ουρανό.

Λίγες μέρες πριν γυρίσω στο διαμέρισμά μας, η γιαγιά με ρώτησε:

- Κοσμά, τι σου άρεσε πιο πολύ εδώ στο χωριό;
- Ο ουρανός, γιαγιά, της είπα εγώ.
- Ε, απ' αυτό έχουμε μπλόκο, είπε η γιαγιά μισογελάοντας.

Άννα Γκέρτσου-Σαρή

29

1. Υπογραμμίζω τις λέξεις που έχουν **αμ** και τις γράφω εδώ:

2. Βάζω **α** και διαβάζω δυνατά:

κόμος, διαμέριμα, κουραμένος, βήνω, βηστήρι, βούρα, γουρός.

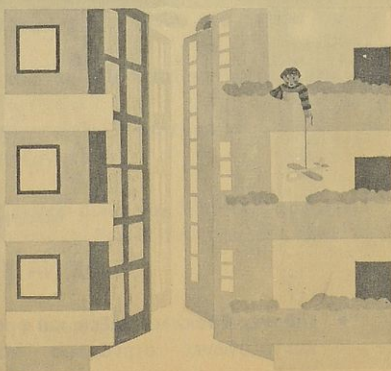
3. Βάζω σε αλφαβητική σειρά τις λέξεις:

διαμέρισμα, βλέπω, μένω, ουρανός, ανοίγω, παράθυρο, κόσμος, ψηλά, χωριό, λίγο, σήνω, τοίχος

Αα	Nv
Ββ	Ξξ
Γγ	Οο
Δδ	Ππ
Εε	Ρρ
Ζζ	Σσ
Ηη	Ττ
Θθ	Υυ
Ιι	Φφ
Κκ	Χχ
Λλ	Ψψ
Μμ	Ωω

30

4. Γράφω και μαθαίνω:

Στο διαμέρισμα που μένουμε δε βλέπω ουρανό.

5. Λέξεις για την καρτέλα:

διαμέρισμα, κόσμος, τρύπα, τοίχος

31

- Πού μένει ο Κοσμάς; Τι βλέπει απ' το παράθυρό του; Πώς φαίνεται ο ουρανός απ' το διαμέρισμα που μένει;
 - Πότε και πού κατάλαβε ο Κοσμάς τι είναι ο ουρανός; Πού και πώς το λέει;
 - Γιατί λέει «μακριά απ' τον κόσμο»;
 - Τι κουβέντα έκαμαν ο Κοσμάς με τη γιαγιά του; (Δυο παιδιά κάνουν τη γιαγιά και τον Κοσμά και λένε τα λόγια τους.)
 - Γιατί η γιαγιά είπε «Ε, απ' αυτό έχουμε μπόλικο» και μισογέλασε; Έλεγε μήπως τίποτα απ' το χωριό τους;
- Οι εργασίες 1 και 2 είναι επαναληπτική άσκηση για τη σωστή φωνητική απόδοση των συμπλεγμάτων **σμ, σβ, σγ** μέσα σε συχνόχρηστες λέξεις. Τις ίδιες λέξεις χρήσιμο είναι να τις γράψουν τα παιδιά με υπαγόρευση στον πίνακα. Αν ο δάσκαλος κρίνει ότι ο χρόνος επαρκεί, μπορεί να συνεχίσει την άσκηση των παιδιών με μετοχές που καλούνται τα ίδια να βγάλουν από ρήματα και να τις γράψουν: λούζομαι-λουσομένος, σκουπίζομαι-σκουπισμένος, χτενίζομαι-χτενισμένος κτλ.
 - Η εργασία 3, για να έχει καλύτερη απόδοση, καλό είναι να ακολουθήσει ύστερα από επανάληψη του αλφάβητου και προφορική άσκηση για το πού περίπου πέφτουν διάφορα γράμματα του αλφάβητου: στην αρχή, στη μέση ή στο τέλος.

ΜΑΘΗΜΑ 9

ΠΩΣ ΝΑ ΧΑΡΟΥΜΕ;

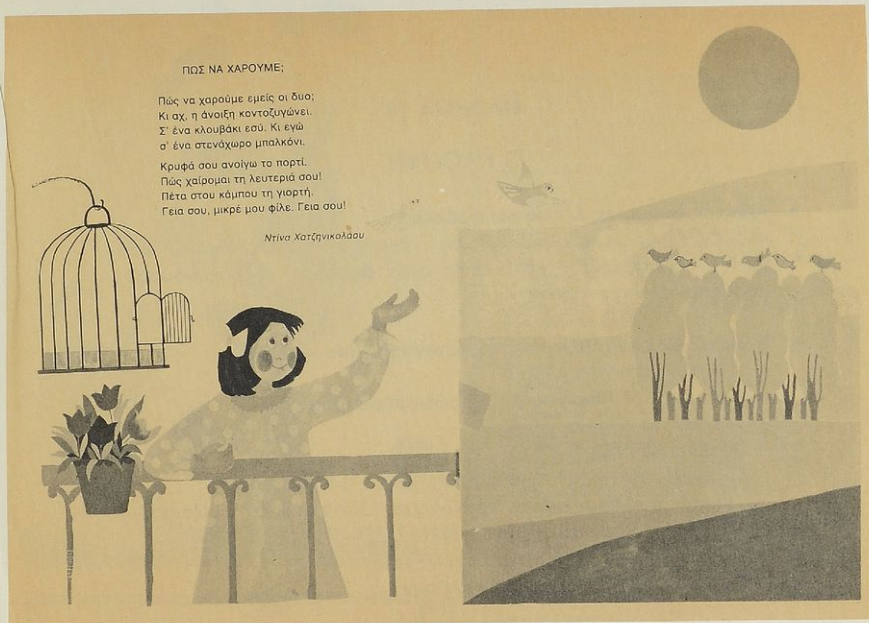
- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
κοντοζυγώνει – στενάχωρο – το πορτί – λευτοριά
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση και την αισθητική προσέγγιση του ποιήματος:**
 - Πόσες στροφές έχει το ποίημα;
 - Ποιος μιλάει σ' αυτό;
 - Σε ποιον μιλάει;

ΠΩΣ ΝΑ ΧΑΡΟΥΜΕ;

Πώς να χαρούμε εμείς οι δύο;
Κι αχ, η άνοιξη κοντοζυγώνει.
Σ' ένα κλουβάκι εσύ. Κι εγώ
σ' ένα στενόχωρο μπαλκόνι.

Κρυφά σου ανοίγω το πορτί.
Πώς χαιρώμαι τη χλευτεριά σου!
Πέτα στου κάμπου τη γιορτή
Γεια σου, μικρέ μου φίλε. Γεια σου!

Ντίνο Χατζηγκιάλαου

- Σε τι μοιάζουν το κλουβί με το μπαλκόνι;
 - Γιατί του άνοιξε κρυφά;
 - Ποιος στίχος δείχνει τη χαρά του παιδιού; Γιατί χάρηκε μ' αυτό που έκαμε;
 - Πού λέει «Πέτα στου κάμπου τη γιορτή»; Τι θέλει να πει;
 - Γιατί λέει «Κι αχ, η άνοιξη κοντοζυγώνει»;
- Για τη διδασκαλία του ποιήματος αυτού αρκεί μια διδακτική ώρα. Η δεύτερη θα διατεθεί για συμπληρωματική και διορθωτική δουλειά πάνω στις προηγούμενες ενότητες.

ΜΑΘΗΜΑ 10

Ο ΚΛΟΟΥΝ

- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
κλόουν – φοράω το χαμόγελό μου – έχασα το χαμόγελό μου – φουγάρα – καυσάεβρια – καταμεσής στην άσφαλο – τροχονόμος – μαρσάρανε – κορνάρανε
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση του κειμένου:**
 - Πώς τον λένε τον κλόουν;
 - Τι μας λέει ο Μαρίνος στην πρώτη παράγραφο;
 - Τι κάνει τα βράδια;
 - Τι κάνει το πρωί;
 - Τι έπαθε την προηγούμενη μέρα; Γιατί; Τι έφταιγε;
 - Τι είπαν ο κλόουν με τον τροχονόμο; (Δυο παιδιά το παίζουν.)
 - Χάνεται το χαμόγελο; Πότε χάνεται;
 - Πού βρήκε ο κλόουν το χαμόγελό του;
 - Γιατί τα παιδιά αγαπούν τον κλόουν;
- Πριν τα παιδιά καταπιαστούν με την εργασία 1, ο δάσκαλος θα τους εξηγήσει ποιες λέξεις λέγονται μονοσύλλαβες, δισύλλαβες κτλ. και πώς μετράμε τον αριθμό των συλλαβών τους. Το μέτρημα των συλλαβών θα γίνεται προφορικά με φυσικό συλλαβισμό (π.χ. πε-ρι-σό-τε-ρο), χωρίς γραπτά παραδείγματα.

Ο ΚΛΟΥΔΥΝ

Με λένε Μαρίνο. Είμαι ένας κλόουν. Βόφθηκα έτσι, για να κάνω τους ανθρώπους να γελάνε. Γιατί αγαπώ τους ανθρώπους, αγαπώ τα λουλουδιά, αγαπώ τη μουσική, αγαπώ την τριήνη. Μα περισσότερο απ' όλα αγαπώ τα παιδιά, γιατί τα παιδιά μ' αγαπούν περισσότερο απ' όλα.

Τα βράδια, πριν κοιμηθώ, ξεβάφω το ψευτικό μου χαμόγελο και γελώ με τ' αληθινό μου. Και άλλες φορές ξεβάφω τα ψευτικά μου δάκρυα, για να κλάψω με τ' αληθινά μου.

Κάθε πρωί φοράω το χαμόγελό μου, έτσι όπως φοράω το καπέλο μου, και βγαίνω στην πολιτεία. Χτες λοιπόν, όπως περπατούσα, έχασα το χαμόγελό μου. Τ' αυτοκίνητα βιάζεις, φταίνε, τα εργοστάσια με τα φουγάρα τους, τα καυοεστία. Μ' έπιασε ένας βήχας, μα ένας βήχας, γκουχ γκουχ γκουχ, και τότε το χαμόγελό μου έπεσε καταμεσής στην άσφαλτο.

— Το χαμόγελό μου, φώναζε, το χαμόγελό μου!...

Τα αυτοκίνητα τρέχανε, μαρσάρανε, κορνάρανε, κορνάρανε, κι εγώ φώναζα:

— Το χαμόγελό μου, το χαμόγελό μου!...

Ο τροχονόμος με είδε που φώναζα και με πλήρισε.

— Έχασα το χαμόγελό μου, του είπα και πάλι.

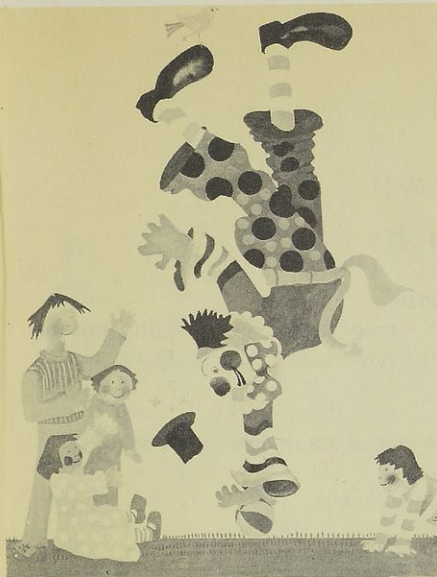
— Για ένα χαμόγελο δεν μπορούμε να σταματήσουμε τ' αυτοκίνητα, κύριε κλόουν. Κι ύστερα κι εγώ έχασα το στραγάλι της σφουρίχτρας μου. Όταν βρούμε το στραγάλι μου, ίσως βρούμε και το χαμόγελό σου.

Περπάτησα ώρες φάτ' άντιας για το χαμόγελό μου. Ήμουν τόσο κουρασμένος! Μπήκα σ' ένα πάρκο να ξεκουραστώ. Αμέσως τα παιδιά ήρθαν γύρω μου.

— Βρήκα το χαμόγελό μου, φώναζε. Να το χαμόγελό μου!

Το χαμόγελό μου ήταν μέσα στο γελιά των παιδιών.

Γιώργος-Μενέλαος Μαρinos

35

1. Υπογραμμίζω στο κείμενο και ύστερα γράφω εδώ:

6 λέξεις μονοσύλλαβες

Με, _____

5 δισύλλαβες

λένε, _____

4 τρισύλλαβες

Μαρίνο, _____

3 τετρασύλλαβες

χαμόγελο, _____

2 πεντασύλλαβες

εργοστάσια, _____

2. Διαβάζω μια για τις λέξεις και τις βάζω σε αλφαβητική σειρά:

έτσι, βράδια, δάκρυα, άνθρωπος, σφουρίχτρα, περισσότερο, ύστερα, ψεύτικα

Αα _____	Νν _____
Ββ _____	Ξξ _____
Γγ _____	Οο _____
Δδ _____	Ππ _____
Εε _____	Ρρ _____
Ζζ _____	Σσ _____
Ηη _____	Ττ _____
Θθ _____	Υυ _____
Ιι _____	Φφ _____
Κκ _____	Χχ _____
Λλ _____	Ψψ _____
Μμ _____	Ωω _____

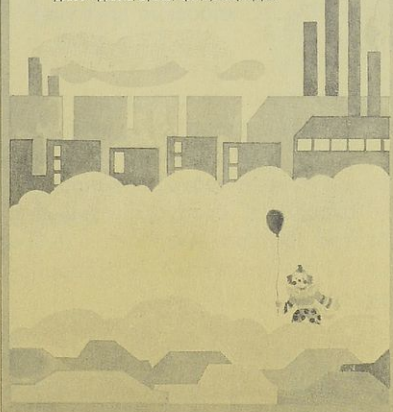
36

3. Γράφω και μαθαίνω:

Κάθε πρωί φοράω το χαμόγελό μου.

4. Λέξεις για την καρτέλα:

βράδυ - βράδια, αγαπώ, πριν, ξεκουράζομαι

37

ΜΑΘΗΜΑ 11

Ο ΦΑΚΗΣ

● **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**

κορδωμένο – γαλόνια – τρομπόνι – ποιος βγαίνει σ' εμένα μπροστά
– αντρειωμένοι – δράκοι – γιγάντοι (γίγαντες) – καπνός μόλις πρό-
βαλα εγώ – ξαφνιάζομαι

● **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση και την αισθητική προσέ-
γιση του ποιήματος:**

- Πόσες στροφές έχει; Τους βάζω αριθμούς.
- Ποιος μιλάει σ' αυτό το ποίημα;
- Πώς βλέπει τον εαυτό του ο Φακής; Διάβασέ το.
- Τι γίνεται στη δεύτερη στροφή; Ποιες λέξεις το δείχνουν περισ-
σότερο;
- Με ποιους θέλει να τα βάλει ο Φακής και τι φαντάζεται ότι παθαί-
νουν;
- Από πού φαίνεται ότι τα παραμύθια τού είχαν κάμει μεγάλη εντύ-
πωση;
- Είναι γενναίος ή δειλός ο Φακής; Από πού το καταλαβαίνουμε;
- Έχετε ακούσει να λένε για «παλικάρια της φακής»; Για ποιους το
λέμε;

- Η εργασία 1 επαναφέρει για εμπεδωτική άσκηση συμπλέγματα με τρία σύμφωνα μέσα σε συχνόχρηστες λέξεις. Ο δάσκαλος θα τη συμπληρώσει και με υπαγόρευση τέτοιων λέξεων για άσκηση των παιδιών στον πίνακα και στο πρόχειρο: εμπρός, μπροστά, μπράβο, Λάμπρος, ομπρέλα – στριμμένο, στραγάλι, στρίβω, στρατιώτης, ξύστρα – άσπρος – δέντρο, μάντρα, Αντρέας – άνθρωπος – σφυρίχτρα – βούρτσα – μπλούζα – ηλεκτρικό – εκδρομή – Πέμπτη – νεράντζι – εχθρός – εχθρός

Εμπρός, ένα δυο, προσοχή!
 Εμένα με λένε Φακή.
 Κορμί κορδωμένο,
 μουστάκι στριμμένο,
 γαλόνια χρυσά και σπαθί.

Η σάλπιγγα τάρα τατά,
 σπαθί και ντουφέκι χτυπά,
 μπαμ μπαμ το κανόνι,
 μπαμ μπαμ το τρομπόνι.
 Ποιος βγαίνει σ' εμένα μπροστά;

Γυρεύω παντού τον εχθρό,
 Κι ας είν' αντρείωμένοι σωρός,
 γιγάντι και δράκοι,
 θεριά με φαρμάκι,
 καπνός μολύς πρόβαλα εγώ.
 Μονάχα εσφινιάζομαι, οχρού!
 τρομάζω απ' τους Ιακίους, χουχού!
 Ένα φύσημα αγέρα,
 κι ας είναι και ημέρα,
 μου παίρνει κι αντρεία και νου.

Βασίλης Ράτσας

1. Υπαγραμμίζω στο ποίημα τις λέξεις που έχουν τρία σύμφωνα μαζί, και μία μία τις διαβάζω και τις γράφω στη θέση τους:

μπρ: _____

στρ: _____

χτρ: _____

ντρ: _____

2. Βάζω σε αλφαβητική σειρά τις λέξεις (πρώτα τις δυο, ύστερα τις τρεις και τέλος τις τέσσερις):

προσοχή, εμπρός

θεριά, δράκοι, γιγάντες

σπαθί, ντουφέκι, τρομπόνι, κανόνι

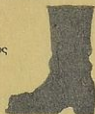

3. Γράφω και μαθαίνω:

Εμπρός, ένα δυο, προσοχή!

4. Λέξεις για την καρτέλα:

εμπρός, χρυσός, σωρός, καπνός

ΜΑΘΗΜΑ 12

ΜΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΣΤΟ ΑΨΕ ΣΒΗΣΕ

- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
νοικοκύρευαν – ρολά – βρήκαμε – θησαυρό – πρότεινε – επιγραφές – ανασκουμπωθείτε – έκθεση ζωγραφικής – στο άψε σβήσε – τούτο κι εκείνο – άλλο που δεν ήθελαν
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση του κειμένου:**
 - Τι έκαναν τα παιδιά με τη δασκάλα τους;
 - Τι βρήκαν εκεί που έψαχναν; Τι ήταν και τι είπαν στη δασκάλα τους;
 - Πώς βρέθηκαν εκεί οι ζωγραφιές;
 - Τι αποφάσισαν να τις κάμουν;
 - Τι έλεγαν οι επιγραφές; Διαβάστε τες.
 - Ποιες σας αρέσουν πιο πολύ; Ποια θα θέλατε να ζωγραφίσετε;
 - Τι έλεγαν τα παιδιά εκεί που κοίταζαν τις ζωγραφιές;
 - Τι έκαναν τα παιδιά στο τέλος;
 - Προσέξτε τις επιγραφές. Τι παρατηρείτε σε πολλές από τις λέξεις τους;
- Με την ευκαιρία του μαθήματος αυτού ο δάσκαλος παρακινεί τα παιδιά να βάζουν επιγραφές και στις δικές τους ζωγραφιές.

ΜΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΣΤΟ ΑΦΕ ΣΪΗΣΕ

Η δασκάλα και τα παιδιά νοικοκυρεύαν την τάξη. Η Άννα και ο Γιάννης, εκεί που έμαχαν το κάτω ραφι μιας ντουλάπας, βρήκαν μεγάλες κόλλες χαρτί καμωμένες ρολά. Ξετύλιξαν μία και είδαν πως ήταν ζωγραφίες. Είχαν ξεμεινει από την περσινή δεύτερη τάξη. Και ήταν πολλές.

— Κυρία, κυρία, βρήκαμε θησαυρό, είναι τα παιδιά με γέλια.

— Να τις κολλήσουμε στον τοίχο, πρότεινε ένα από τα άλλα παιδιά.

Η δασκάλα συμφώνησε, και σε λίγο οι τοίχοι της αίθουσας είχαν γεμίσει.

Τα περσινά δευτερόκλια είχαν βάλει και επιγραφές κάτω από τις ζωγραφίες τους:

«Σπίτια με κόκκινα κεραμίδια.»

«Σύννεφα που ταξιδεύουν.»

«Δέντρα με πεομένα φύλλα.»

«Ο παππούς μου.»

«Τέσσερα καράβια στη θάλασσα.»

«Η φίλη μου η Έλλη με τα μακριά μαλλιά.»

«Εγώ άρρωστος στο κρεβάτι.»

«Ένα τρένο με τα βαγονάκια του στη γραμμή.»

Τα παιδιά τις κοίταζαν μία μία κι έλεγαν τούτο κι εκείνο. Διάβαν και τα ονόματα των ζωγράφων.

— Τώρα ανασκουμπωθείτε να ζωγραφίσετε κι εσείς τα δικά σας, είπε η δασκάλα.

Τα παιδιά άλλα που δεν ήθελαν.

43

1. Υπογραμμίζω στο κείμενο τις λέξεις που έχουν δυο όμοια σύμφωνα και τις γράφω εδώ:

κκ: _____

λλ: _____

μμ: _____

νν: _____

ππ: _____

ρρ: _____

σσ: _____

2. Ζευγαρώνω τις λέξεις που συγγενεύουν:

(κολλώ, θαλασσινός, αρρωσταίνω, παππούλης, γραμμένο,

συννεφιάζει, κοκκινίζω)

κόκκινος κοκκινίζω

κόλλα

γράμμα

σύννεφα

παππούς

άρρωστος

θαλασσα

3. Γράφω και μαθαίνω:

Ζωγραφίσουμε γαλάζιες θάλασσες, γκρίζα σύννεφα, πράσινα φύλλα και κόκκινα κεραμίδια.

4. Σκέφτομαι και γράφω:

Περιγράψω τη ζωγραφιά του βιβλίου.

5. Λέξεις για την καρτέλα:

κολλώ, κόλλα, κοκκινίζω, αρρωσταίνω

45

ΜΑΘΗΜΑ 13

ΤΟ ΠΑΡΑΘΥΡΟ

- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
κάδρο – κλωσομάνα – πιότερο – διαβάτης – σύντροφος
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση του κειμένου:**
 - Ποιος μιλάει εδώ και πού βρίσκεται; Από πού το καταλαβαίνουμε;
 - Τι έχουν οι δυο τοίχοι του δωματίου;
 - Σε τι μοιάζει το κάδρο με το παράθυρο;
 - Τι βλέπει από το παράθυρο;
 - Τι έχει μέσα η ζωγραφιά;
 - Ποιο το πιο όμορφο κάδρο σ' εκείνο το σπίτι και γιατί;
 - Το σπίτι αυτό σε τι μέρος να βρίσκεται; Από πού το καταλαβαίνουμε;
- Οι εργασίες 1 και 2 επαναφέρουν για εμπειδωτική άσκηση λέξεις που έχουν δυο τόνους και συνοδεύονται από μονοσύλλαβες άτονες (εγκλιτικά). Ο δάσκαλος θα συμπληρώσει τις εργασίες και με υπαγόρευση τέτοιων λέξεων, ώστε τα παιδιά όχι μόνο να τις διαβάζουν σωστά αλλά και να τις γράφουν με δυο τόνους. Δε θα δώσει θεωρητικές εξηγήσεις αλλά θα ασκήσει τα παιδιά έτσι ώστε από την τονική εκφώνηση αυτών των λέξεων να καταλαβαίνουν ότι θέλουν δυο τόνους.

ΤΟ ΠΑΡΑΘΥΡΟ

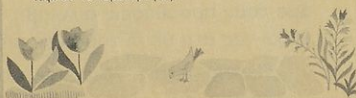
Αυτός ο τοίχος έχει ένα παράθυρο, και στον άλλο τοίχο κρέμεται ένα κάδρο με μια ζωγραφιά μέσα.

Το παράθυρο είναι κι αυτό ένα κάδρο με μια ζωγραφιά μέσα. Μα η ζωγραφιά που έχει για κάδρο το παράθυρο είναι πιο μενάλη, γιατί εκεί βλέπεις την αυλή και πίσω απ' τη μάντρα το δρόμο και πίσω απ' το δρόμο την εξοχή με το πράσινο χορτάρι κι από πάνω τον καταγάλανο ουρανό. Στο δρόμο περνάνε διαβάτες και στον ουρανό σύννεφα.

Στη ζωγραφιά που κρέμεται στον τοίχο είναι κι εκεί ουρανός και σύννεφα. Μα είναι πάντοτε το ίδιο σύννεφο και μένει πάντοτε στην ίδια θέση.

Το πιο όμορφο κάδρο, με μια ζωγραφιά μέσα, είναι το παράθυρό μας. Μεσ' απ' αυτό τα βλέπεις όλα να κουνιούνται: τις κόττες και την κλωσμάνα με τα κλωσπολλά της και το σκυλί και τους μικρούς συντρόφους μου, που έρχονται να με φωνάξουν, για να παίξουμε στην αυλή.

Αυτό που μου αρέσει بیشتر απ' όλα είναι να κοιτάζω απ' το παράθυρό μας.

47

1. Υπογραμμίζω στο κείμενο τις λέξεις και τις διαβάζω:
το παράθυρό μας, τα κλωσπολλά της

2. Συμπληρώνω όπως στα παραδείγματα και διαβάζω:

το όνομα	το όνομά μου
το τετράδιο	_____
το δάχτυλο	_____
το παράθυρο	το παράθυρό μας
το τηλέφωνο	_____
το αυτοκίνητο	_____
ο ξάδερφος	ο ξάδερφός σου
ο δάσκαλος	_____
ο χάρσakas	_____
η διευθύντρια	η διευθύντριά σας
η οικογένεια	_____
η τηλεόραση	_____
διάβασε	διάβασέ μου
μίλησε	_____
άκουσε	άκουσέ με
ξάπνησε	_____
φώναξε	φώναξέ τον
ράττησε	_____

48

3. Γράφω και μαθαίνω:

Μου αρέσει να κοιτάζω απ' το παράθυρό μας.

4. Σκέφτομαι και γράφω:

Τι βλέπω απ' το δικό μου παράθυρο.

5. Λέξεις για την καρτέλα:

ζωγραφιά, χορτάρι, μένι, όμορφος.

49

ΜΑΘΗΜΑ 14

ΟΙ ΚΑΛΥΤΕΡΟΙ ΜΟΥ ΦΙΛΟΙ

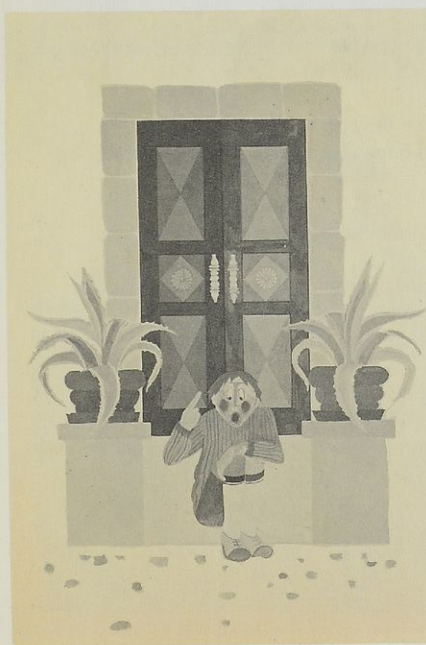
(Από το Ανθολόγιο)

- Το ποίημα αυτό της Ρένας Καρθαίου συνδέεται με την προτελευταία παράγραφο του πεζού της Γκάμπε «Το παράθυρο». Είναι ένα ποιηματάκι απλό, χωρίς ιδιαίτερες αξιώσεις, γι' αυτό και η διδασκαλία του πρέπει να είναι ανάλαφρη, χωρίς επίμονες διερευνήσεις και αναλύσεις. Διαβάζεται εύκολα και ευχάριστα, δίστιχο δίστιχο, από τα παιδιά με δυνατή φωνή. Και, φυσικά, θα δημιουργήσει πολύ κέφι αν παιχτεί από τα παιδιά.
- Για να καταλάβουν τα παιδιά, εντελώς εμπειρικά, ότι οι στίχοι χαλάνε άμα τους προσθέσεις συλλαβή, τους λέμε να ξαναδιαβάσουν το ποίημα βάζοντας στη θέση του ενός παιδιού πολλά. Δηλαδή:
Πάπιες, κότες, γάτες, σκύλοι
είναι οι πιο καλοί μας φίλοι.
Στην εξώθυρα, στον κήπο
μας προσμένουν όταν λείπουμε.
- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
εξώθυρα – προσμένουν – αντίο – εύκαιρο – στο λεπτό – περίσσια
- **Ταυτόσημα και συνώνυμα:**
κότες-όρνιθες, εξώθυρα-εξώπορτα, προσμένω-περιμένω, σαν πάω-όταν πάω, αντίο-καλή αντάμωση
- **Γράφω και μαθαίνω:**
Πάπιες, κότες, γάτες, σκύλοι
είναι οι πιο καλοί μου φίλοι.
- **Λέξεις για την καρτέλα:**
ο κήπος-οι κήποι, αντίο, αν βρω
- Διάρκεια του μαθήματος αυτού μία ώρα. Η δεύτερη ώρα θα διατεθεί για επανορθωτική διδασκαλία και εργασία πάνω σε προηγούμενες ενότητες.

ΜΑΘΗΜΑ 15

ΤΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ

- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
τρελαίνομαι να μιλάω – μου 'σπασες το κεφάλι – ουρλιάζει – φασαρία.
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση του κειμένου:**
 - Ποιος μας διηγείται τι γίνεται εδώ;
 - Τι του αρέσει πολύ να κάνει και γιατί δεν μπορεί;
 - Ποιες είναι οι κουβέντες που λέει η μαμά; Διάβασέ τες.
 - Τι κάνουν το στόμα και το ραδιόφωνο και ποια είναι η ευκολία με το ραδιόφωνο;
 - Τι σου φαίνεται αστείο σ' αυτά που λέει το παιδί;
 - Τι μας λέει το παιδί ότι του είναι δύσκολο να κάνει;

ΤΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ

Τρελαίνομαι να μιλάω. Να μιλάω ασταμάτητα. Μα η μαμά φωνάζει: «Στάπαινε πια. Μου 'σπασες το κεφάλι!»

Μια και δε μ' αφήνουν να μιλάω, βάζω κι εγώ να μιλάει το ραδιόφωνο. Μα αυτό δε μιλάει, ουρλιάζει. Κι η μαμά φωνάζει πάλι: «Σταμάτα το ραδιόφωνο. Μου 'σπασες το κεφάλι!» Στρίβω το κουμπί κι αυτό σπασαίνει.

Η μαμά λέει πως έχει πονοκέφαλο απ' την πολλή μου φλυαρία κι απ' τα ουρλιαχτά του ραδιοφώνου. Πρέπει λοιπόν να κάνουμε λιγότερο θόρυβο εγώ και το ραδιόφωνο.

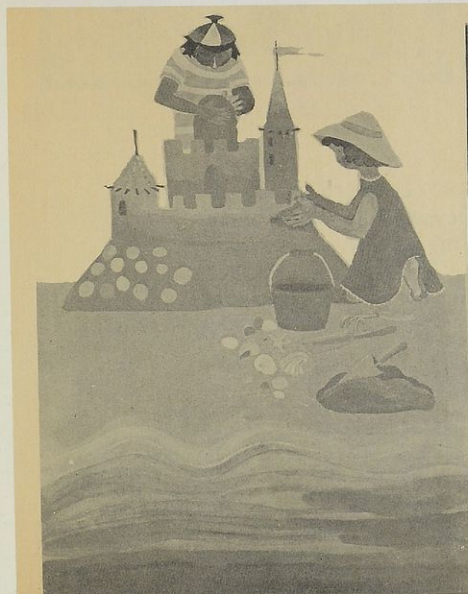
Τι δύσκολο που 'ναι να μην κάνεις θόρυβο, να μιλάς πολύ λίγο και να κάθεταις φρόνιμος! Βέβαια για το ραδιόφωνο είναι εύκολο. Μόλις στρίψεις το κουμπί, δεν ουρλιάζει πια, μιλάει χαμηλόφωνα. Ρώτα όμως κι εμένα. Το στόμα μου εμένα δεν έχει κουμπί! Κι η μαμά μου 'πε σήμερα: «Στρίψε επιτέλους το κουμπί στο στόμα σου!»

Τι δύσκολο που 'ναι να κάνεις όσα σε προστάζουν οι μεγάλοι!

ΜΑΘΗΜΑ 16

ΑΙΓΑΙΟ ΠΕΛΑΓΟΣ

- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
ψαροκάικα – κατάστρωμα – κοχύλια – σαλόνι – βότσαλα – πειρα-
σμός – φάρος – Κάβο Ντόρο – Πειραιάς – Θεσσαλονίκη – Αίολος
– ναυάγια – ρουφήχτρα – πάτος – φούσκωσαν τα πανιά – Αιγαίο
πέλαγος – υπόλοιπα
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση του κειμένου:**
 - Πόσες παραγράφους έχει το κείμενο; Τους βάζω αριθμούς.
 - Ποια είναι η επικεφαλίδα;
 - Ποια παιδιά είναι μέσα σ' αυτή την ιστοριούλα;
 - Πού βρίσκονται;
 - Πότε και πού πέρασαν τις διακοπές τους;
 - Πώς είναι το διαμέρισμά τους και τι εκεί μέσα τους θυμίζει τη

ΑΙΓΑΙΟ ΠΕΛΑΓΟΣ

Η Κατερίνα και ο Νικόλας πέρασαν τις διακοπές τους, Ιούλιο και Αύγουστο, σ' ένα νησάκι με πολλές βαρκούλες και ψαροκάικα. Τώρα μένουν στο διαμέρισμά τους, που δε μοιάζει καθόλου με κατάστρωμα καραβιού.

Το μόνο που θυμίζει θάλασσα εκεί μέσα είναι ένα κάδρο στο σαλόνι. Είναι και τα βότσαλα και τα κοχύλια που είχαν μαζέψει τα παιδιά, πεταμένα τώρα σε μια γωνιά.

Για το Νικόλα και την Κατερίνα μεγάλος πειρασμός για ταξίδι ήταν μια μέρα η μπανιέρα. Τη γέμισαν λοιπόν ως τη μέση νερό, Αιγαίο πέλαγος! Σκόρπισαν τα βότσαλα και τα κοχύλια. Άνοιξαν κι ένα κερύ και το κόλλησαν για φάρο στον Κάβο Ντόρο. Ύστερα έφτιαξαν πολλά καραβάκια από χαρτί και τα έριξαν στη θάλασσα. Άλλο για τον Πειραιά, άλλο για τη Θεσσαλονίκη, άλλο... Τα παιδιά έκαναν τον Αίολο και φούσκωσαν τα πανιά.

Μα το χαρτί μούσκεψε γρήγορα και σε λίγο το Αιγαίο γέμισε ναυάγια. Άνοιξε και η μητέρα την μπανιέρα και μια μεγάλη ρουφήχτρα τράβηξε τα υπόλοιπα στον πάτο.

Ο καπετάνιος και η καπετάνισσα γλίτωσαν και είναι πάλι έτοιμοι για καινούριο ταξίδι.

1. Υπαγραμμίζω στο κείμενο τα κύρια ονόματα (που γράφονται με κεφαλαίο) και τα γράφω εδώ:

2. Βάζω τα κύρια ονόματα του κειμένου στη σωστή τους θέση:

Όνομα παιδιών: _____

Όνομα μηνών: _____

Όνομα Θεού: _____

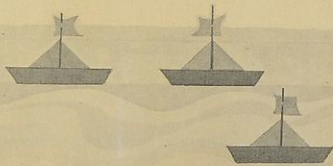
Όνομα πόλης: _____

Όνομα θάλασσας: _____

Όνομα ακριτιπριού: _____

3. Βάζω σε αλφαβητική σειρά τα παρακάτω κύρια ονόματα:

Νικόλας, Κατερίνα, Ιούλιος, Πειραιάς, Αιγαίο

4. Γράφω και μαθαίνω:

Η Κατερίνα και ο Νικόλας έκαναν διακοπές τον Ιούλιο και τον Αύγουστο.

5. Σκέφτομαι και γράφω:

(Διαλέγω την επικεφαλίδα ή βάζω μια δική μου).

Κάνω τον καπετάνιο σε καράβι.

Κάνω τον μηχανοδηγό σε τρένο.

Κάνω τον πιλότο σε ελικόπτερο.

6. Λέξεις για την καρτέλα:

Ιούλιος, Αύγουστος, νησί, καθόλου

θάλασσα;

- Τι έκαναν με τη μπανιέρα;
- Πώς έπαιξαν με τα караβάκια; Τι έγινε στο τέλος;
- Ποιον λέει στην τέταρτη παράγραφο ότι έκαναν τα παιδιά;
- Πώς τους λέει το Νικόλα και την Κατερίνα στην τέταρτη παράγραφο και γιατί;
- Τι ταξίδι ήταν πάλι έτοιμοι να κάμουν;
- Γιατί το μάθημα έχει αυτή την επικεφαλίδα; Πού αλλού ξαναγράφει «Αιγαίο πέλαγος»;
- Τι άλλη επικεφαλίδα θα μπορούσαμε να βάλουμε;

• Στη φάση της νοηματικής διερεύνησης ο δάσκαλος μπορεί ακόμα να αξιοποιήσει προφορικά τις εκφράσεις «μοιάζει με» «δε μοιάζει καθόλου με...», «θυμίζει...», «είναι μεγάλος πειρασμός».

• Οι εργασίες έχουν στόχο τους τη χρήση του κεφαλαίου στα κύρια ονόματα. Ο δάσκαλος στην αρχή θα κάμει μια σχετική υπενθύμιση και θα επιστατήσει για τη σωστή εκτέλεση των εργασιών.

ΜΑΘΗΜΑ 17

ΝΤΟΥΚΟΥ ΝΤΟΥΚΟΥ ΜΗΧΑΝΑΚΙ

- Η εργασία 1 έχει θέση αμέσως μετά την απαγγελία του ποιήματος.
- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
πλώρη – σκίζει η πλώρη τα νερά – αντηχάνε τα βουνά – το παλιό μεράκι – κατάρτι – θα κάτσει στο κουπί – μπενζίνα
- Ακολουθεί η εργασία 2.
- Το ποίημα αυτό δεν επιδέχεται βαθύτερη λογική ανάλυση. Προσφέρεται για χορική ρυθμική απαγγελία, ξανά και ξανά, ώστε μερικές φράσεις του να αποτυπωθούν αβίαστα στη μνήμη των παιδιών. Πιο μεγάλη επιτυχία θα έχει αν υπάρχει η δυνατότητα να χρησιμοποιήσει ο δάσκαλος και το μελοποιημένο τραγούδι.

ΝΤΟΥΚΟΥ ΝΤΟΥΚΟΥ ΜΗΧΑΝΑΚΙ

Σκίζει η πλώρη τα νερά
κι αντηχάνε τα βουνά
Ντούκου ντούκου μηχανάκι,
ντούκου το παλιό μεράκι

Τρίτη Πέμπτη και Σαββάτο
μες στις θάλασσας τον πάτο
Ποιος θα ριξεί, ποιος θα πάρει
τ' ασμένιο το φεγγάρι

Και Δευτέρα και Τετάρτη
ποιος θ' ανέβει στο κατάρτι
Κι άχου την Παρασκευή
ποιος θα κάτσει στο κουπί

Χάντε χάντε, βρε παιδιά,
πάμε στην Αγία-Μαρίνα
Πάμε στην Αγία-Μαρίνα
με την όμορφη μπενζίνα

Οδυσσάας Ελύτης

1. Βάзь αριθμό στις στροφές: 1, 2, 3, 4.

2. Σημειώνω με αριθμό σε ποια στροφή λέει ότι:

- είναι φεγγαροβραδιά. (2)
- κάποιος χρειάζεται για το κατάρτι και το κουπί. ()
- ακούγεται ο κρότος της μηχανής. ()
- τα ναυτάκια τραβάνε για την Αγία-Μαρίνα. ()

3. Από το ποίημα λείπουν οι τελείες και τα ερωτηματικά. Το διαβάω κομμάτι κομμάτι προσεχτικά και βάзь ό,τι χρειάζεται.

4. Αντιγράφω από το ποίημα τις μέρες της εβδομάδας στην κανονική τους σειρά.

Δευτέρα, _____

5. Γράφω και μαθαίνω τις μέρες της εβδομάδας:

ΜΑΘΗΜΑ 18

ΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ ΡΟΔΙΑ

- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
καμάρωνε – θέριζε στάχια – γύριψε – γνωστικά – μέρα με τη μέρα
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση του κειμένου:**
 - Είναι πραγματική αυτή η ιστοριούλα ή φανταστική; Γιατί είναι φανταστική;
 - Γιατί καμάρωνε η ροδιά;
 - Πόσα ήταν τα ρόδια και πόσα τα παιδιά;
 - Τι πρόβλημα είχε η ροδιά;
 - Τι της είπαν τα κλαδιά και τι έκαμε εκείνη;
 - Ποιους μήνες παρακάλεσε και τι της είπαν εκείνοι;
 - Ποιος της έλυσε την απορία;
 - Ό,τι δεν ήξερε η ροδιά ποιος το ήξερε;
 - Τι έκαμε το Σεπτέμβρη η μάνα των παιδιών;
- Στη φάση της νοηματικής διερεύνησης του κειμένου μπορεί να συμβάλουν επίσης:
 - (α) τα αντίθετα: όμορφα-άσχημα, φως-σκοτάδι, χαρούμενα-λυπημένα, δίνω-παίρνω, μπροστά-πίσω, πουθενά-παντού
 - (β) τα συνώνυμα: κλαδί-κλωνάρι, όμορφα-ωραία, καμάρωνε-περηφανεύοταν, σκέφτηκε-συλλογίστηκε, ζητώ-γυρεύω, πάλι-ξανά, γνωστικά-μααλωμένα, ύστερα-έπειτα
- Οι εργασίες 1 και 2 επαναφέρουν για εμπέδωση τη σωστή γραφή της καταχρηστικής διφθόγγου **ια**, χωρίς το **γ** που ακούγεται. Ο δάσκαλος θα συμπληρώσει την εργασία και με υπαγόρευση συχνόχρηστων λέξεων που περιέχουν την ίδια ή και άλλες καταχρηστικές διφθόγγους: παιδιά, σπίτια, τραπέζια, τραγούδια, ψαλίδια, καράβια, πόδια, κουλούρια, πια, πιο, χωριό, γαλάζιος, δυο, ποιος, ποια, ποιο

ΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ ΡΟΔΙΑ

Η ροδιά για πρώτη φορά έκανε ροδιά. Όσο τα έβλεπε στα κλαδιά της, όμορφα και στραγγυλά τα μεγαλύτερους μέρα με τη μέρα, τόσο κοιμήθηκε στο φως.

- Μέσα στην αυλή έπαιζαν χαρούσιμα πέντε παιδάκια.
- Έχω τέσσερα ροδιά και είναι πέντε τα παιδιά σαν να σκέφτηκε η ροδιά. Τι να κάνω τώρα;
 - Μάνα, ζήτησε απ' τον Αύγουστο ακόμα ένα, είπαν τα κλαδιά.
 - Καλέ μου Αύγουστε, δε μου δίνεις ακόμα ένα ροδί;
 - Δε γίνεται, αν δε μου το δώσεις ο Ιούλιος, που είναι από μένα πιο μπροστά.
 - Ιούλιε μήνα, δε μου δίνεις ακόμα ένα ροδί;
 - Δε γίνεται, αν δε μου το δώσεις ο Ιούνιος, είπε εκείνος και τινάζε τα χρυσά του τα μαλλιά.
 - Καλέ μου Ιούνιε... παρακάλεσε η ροδιά.
 - Ο Ιούνιος στεκόταν στα χωράφια και βέριζε στόχια.
 - Γύρεψέ το απ' τον Μάη, φώναξε κι έσκυψε πάλι στη δουλειά.
 - Γύρεψε, γύρεψε τον Μάη η ροδιά, μα παιουένα δεν τον βρήκε.
 - Τι να κάνω τώρα, τι να κάνω;
 - Μέσα στα τέσσερα βρίσκονται τα πάντα, της είπαν τ' άστρα από ψηλά. Αυτό το ξέρει η μάνα των παιδιών η γνωστικιά...
 - Κι ήρθε ο Σεπτέμβρης, κι η μητέρα των παιδιών έκοψε τα τέσσερα ροδιά, τα καθάρισε, τα έβαλε σ' ένα μεγάλο πιάτο, κι ύστερα μ' ένα κουτάλι τα μοίρασε σε πέντε πιατόκια και τα 'δωσε στα παιδιά.

Χρυσούλα Χατζηγιαννού

61

1. Υπογραμμίζω στο κείμενο τις λέξεις που έχουν ια, τις διαβάω και τις γράφω εδώ (την ίδια λέξη δεν τη γράφω δεύτερη φορά):

2. Συμπληρώνω με ια τις παρακάτω λέξεις, βάζω τόνο και τις διαβάζω δυνατά:

βορ... ς, δ... βάζω, κυρ... κη, π... φτ... νω, φωτ...
χωρ... αστερ... μ... ψαρ... κουπ... καταρτ...

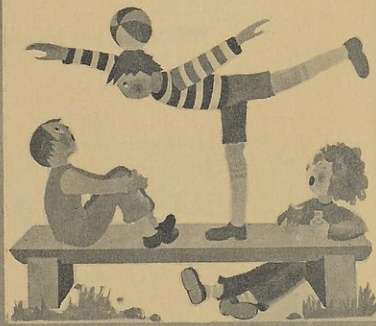

62

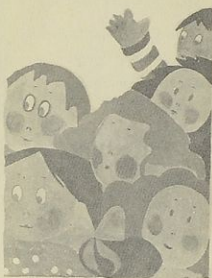
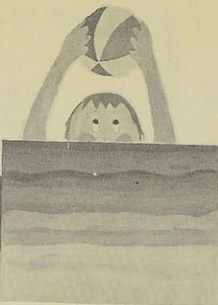
3. Υπογραμμίζω στο κείμενο τα ονόματα των μηνών και της συγγραφέα και τα γράφω εδώ:

4. Γράφω και μοιβαίνω:

Η μητέρα των παιδιών άνοιξε τα ροδιά στο πιάτο.

63

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΗΝΕΣ

Του Γενάρη το φεγγάρι
λάμπει σαν μαργαριτάρι.

Ο Φλεβάρης κι αν φλεβίσει,
καλοκαίρι θα μυρίσει.

Μάρτης είναι, χάδια κάνει,
πότε κλαίει, πότε γελάει.

Απρίλη, Απρίλη δρασσερέ,
και Μάη με τ'λουλούδια.

Αύγουστε, καλέ μου μήνα,
να 'σουν δυο φορές το χρόνο.

65

1. Οι μήνες του χρόνου:

Γενάρης, Φλεβάρης, Μάρτης, Απρίλης, Μάης, Ιούνιος, Ιούλιος, Αύγουστος, Σεπτέμβρης, Οκτώβρης, Νοέμβρης, Δεκέμβρης.

Γράψω τους μήνες τρεις τρεις στις τέσσερις εποχές του χρόνου:

χειμώνας

Δεκέμβρης, _____

άνοιξη

καλοκαίρι

φθινόπωρο

66

2. Γράφω και βαθαίνω τους μήνες του χρόνου με τη σειρά:

Γενάρης, _____

3. Λέξεις για την καρτέλα:

Γενάρης, Φλεβάρης, Μάρτης, Απρίλης, Οκτώβρης, Νοέμβρης, Δεκέμβρης

67

ΜΑΘΗΜΑ 19

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΗΝΕΣ

- Για την ενότητα αυτή (παροιμίες και εργασίες) αρκεί μια ώρα.
- Τα παιδιά, με τη βοήθεια του δασκάλου:
 - Θα συζητήσουν τι είναι οι παροιμίες·
 - Θα συζητήσουν τι θέλει να πει καθεμιά από τις παροιμίες της ενότητας·
 - Θα επαναλάβουν πολλές φορές τις παροιμίες της ενότητας·
 - Θα πουν, αν ξέρουν, και άλλες παροιμίες·
 - Θα μάθουν, προφορικά και γραπτά, τις τέσσερις εποχές, με τους μήνες που περιλαμβάνει καθεμιά.

ΜΑΘΗΜΑ 20

ΜΟΝΟΣ ΣΤΟ ΔΩΜΑΤΙΟ

- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
φέρνει βόλτες – έρχεται καταπάνω – πόμολο
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση του κειμένου:**
 - Πού γίνεται αυτή η ιστοριούλα;
 - Ποια πρόσωπα έχει;
 - Τι έγινε με λίγα λόγια;
 - Τι μαθαίνουμε στην ειρήνη για το Γιωργάκη και τη μητέρα του;
 - Τι είχε μέσα το δωμάτιο και τι φαινόταν από το παράθυρο;
 - Φοβήθηκε ο Γιωργάκης; Από πού φαίνεται; Να βρεις και να διαβάσεις όλα τα κομμάτια που το δείχνουν.
 - Από πότε σταματά ο φόβος του Γιωργάκη;
 - Τι πρόσεξε στη μαμά του, πώς του φάνηκε και τι έκαμε;

ΜΟΝΟΣ ΣΤΟ ΔΩΜΑΤΙΟ

«Περιμένε εδώ και θα γυρίσω αμέσως», είπε η μητέρα και βγήκε από το σπίτι.

Ο Γιωργάκης είναι πέντε χρονών και πρώτη φορά μένει μόνος του στο δωμάτιο.

Τι μεγάλο που είναι το δωμάτιο! Ο Γιωργάκης κοιτάζει γύρω του. Πάνω στο τραπέζι είναι ένα ανθοδοχείο με λίγα γαρύφαλα. Μια μύγα φέρνει βόλτες στον αέρα. Από το παράθυρο φαίνεται ο ουρανός συννεφιασμένος. Φυσά δυνατά και ένα σύννεφο σαν να έρχεται καταπάνω στο τζάμι.

Ο Γιωργάκης κλείνει τα μάτια. Αλλά τώρα μαζί με το σύννεφο χάνεται και το φωτισμένο παράθυρο και το βάθος με τα λουλούδια. Όλα είναι μαύρα.

«Θέλω να γυρίσει η μαμά μου», λέει μέσα του ο Γιωργάκης. Ύστερα από λίγο φωνάζει δυνατά: «Μαμάαα!» Δεν του απαντάει κανένας.

Ξε λίγο ακούει το πόμολο της πόρτας να γυρίζει. Είναι η μαμά του που μπαίνει γελαστή. Τι όμορφη που είναι! Φοράει μια φούστα με πολύχρωμα λουλούδια. Είναι η πιο όμορφη φούστα του κόσμου!

Ο Γιωργάκης τρέχει και αγκαλιάζει τη μαμά του. Όλα γύρω του φαίνονται τώρα γελαστά. Ακόμα και το σύννεφο από το τζάμι.

69

1. Γράφω εδώ τις λέξεις του κειμένου που είναι κομμένες στην άκρη της σελίδας:

πρώ-τη, _____

2. Χωρίζω σε συλλαβές τις λέξεις:

• εδώ, λέω, πάνω, μητέρα, παράθυρο

• τζάμι, σπίτι, τραπέζι

• μόνος, αμέσως, κανένας

• είπες, είναι, φαίνεται, κοιτάζει, λουλούδι

3. Γράφω και μαθαίνω:

Περιμένε εδώ και θα γυρίσω αμέσως.

4. Σκέφτομαι και γράφω:

Μόνος μου στο δωμάτιο

Μόνη μου στο δωμάτιο

5. Λέξεις για την καρτέλα:

μόνος, δυνατά, απαντώ, αγκαλιάζω

71

70

- Πώς του είχε φανεί το σύννεφο όταν έμεινε μόνος και πώς στο τέλος; Γιατί;
- Πόσων χρονών ήταν ο Γιωργάκης και τι σας λέει αυτό;

• Στόχος των εργασιών 1 και 2 είναι πώς συλλαβίζεται, προφορικά και γραπτά, ένα σύμφωνο ανάμεσα σε: δυο φωνήεντα, φωνήεν και δίψηφο φωνήεν και το αντίστροφο, δυο δίψηφα φωνήεντα· κι ακόμα πώς συλλαβίζονται δυο συνεχόμενα φωνήεντα κτλ. (λέ-ω, λέ-ει) και πώς το τελικό ς.

Η διευθέτηση του κειμένου στη σελίδα του βιβλίου έχει γίνει έτσι ώστε με το κόψιμο ορισμένων λέξεων να παρουσιαστούν μερικές καθαρές περιπτώσεις συλλαβισμού. Ο δάσκαλος λοιπόν θα ζητήσει από τα παιδιά να παρατηρήσουν τις κομμένες λέξεις και να τις μεταφέρουν στις γραμμές της εργασίας 1, όπως είναι (χωρίς να κάμουν άλλο κόψιμο). Έπειτα θα προχωρήσουν στην εργασία 2. Όλη η δουλειά θα γίνει με βάση τον προφορικό φυσικό συλλαβισμό, χωρίς διατυπώσεις φορμαλιστικών κανόνων. Θα χρησιμοποιηθούν οι όροι: συλλαβίζω, συλλαβή, ενωτικό.

ΜΑΘΗΜΑ 21

Ο ΠΙΤΣΙΡΙΚΟΣ

(Από το Ανθολόγιο)

- Το κείμενο αυτό έχει θεματική σχέση με το προηγούμενο, «Μόνος στο δωμάτιο». Επειδή είναι εκτεταμένο (8 σελίδες), μπορεί να διαβαστεί απ' το δάσκαλο με στόχο την άσκηση των παιδιών στην ακρόαση (με κλειστά τα βιβλία). Ο δάσκαλος τα προειδοποιεί ότι θα τους κάνει στο τέλος ερωτήσεις για να δει πόσο προσεχτικά το άκουσαν.
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση του κειμένου:**
 - Πόσο μεγάλος είναι ο Πιτσιρίκος και από πού το καταλάβατε;
 - Πώς είναι ο Πιτσιρίκος στην εμφάνιση;
 - Πού γίνεται αυτή η ιστορία, στην πόλη ή στο χωριό, και από πού το καταλάβατε;
 - Με τι έπαιξε;

- Σε ποιο σημείο ο Πιτσιρίκος θυμίζει το Γιωργάκη που έμεινε μόνος του στο δωμάτιο;
 - Πότε φοβήθηκε και τι νόμιζε πως άκουγε και έβλεπε;
 - Τι έγινε όταν η μανούλα του τον πήρε στην αγκαλιά της;
- Μετά τις ερωτήσεις θα ακολουθήσει συζήτηση με βάση παρατηρήσεις των ίδιων των παιδιών.

- Αφού τελειώσει η ελεύθερη συζήτηση, τα παιδιά μπορεί να καταφύγουν στο κείμενο, όπου να επισημάνουν και να ζητήσουν να διαβάσουν (φωναχτά) κομμάτια που τους άρεσαν.

- Για αναγνωστική άσκηση στο σπίτι αρκούν οι δυο πρώτες παράγραφοι.

- **Γράφω και μαθαίνω:** (Το γράφει ο δάσκαλος στον πίνακα και το αντιγράφουν στο πρόχειρο).

Ο Πιτσιρίκος κάθισε φρόνιμος στο περιβολάκι. Έπειτα σηκώθηκε και πήγε να καλημερίσει την κατσίκα.

- **Λέξεις για την καρτέλα:**
περιβόλι-περιβολάκι, λάκκος-λακκάκια, έπειτα

ΜΑΘΗΜΑ 22

ΕΝΑ ΣΥΝΝΕΦΟ ΓΕΜΑΤΟ ΒΡΟΧΗ

- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
ανηφόρισιν – θάμνος – λοξά
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση του κειμένου:**
 - Πού γίνεται η ιστοριούλα;
 - Ποια πρόσωπα έχει;
 - Τι ζώα, φυτά και πράγματα υπάρχουν;
 - Τι έγινε με λίγα λόγια;

ΕΝΑ ΣΥΝΝΕΦΟ ΓΕΜΑΤΟ ΒΡΟΧΗ

Ο Λάμπης και η Φωτεινή βγήκαν έξω από το σπίτι τους, που ήταν στην άκρη του χωριού. Ο ουρανός ήταν συννεφιασμένος.

- Πάμε λίγο μακριά, Φωτεινή;
- Πάμε, Λάμπη, πάμε.

Από κοντά και το σταχτί σκυλί τους, η Σπίβα. Ανηφόρισαν λίγο και βρέθηκαν έξω από το χωριό. Από εκεί φαίνονταν το σπίτι τους με τη μεγάλη μουριά δίπλα του. Εκείνη την ώρα περνούσε από πάνω του ένα μεγάλο σύννεφο. Ένας ασταίος κλόουν από μομοπάκι που έκανε τούμπες στον ουρανό. Τώρα τέντωνε το χέρι του κατά τη μεριά των παιδιών.

- Εμάς δείχνει, Φωτεινή!
- Όχι, τη Σπίβα δείχνει.

Το σκυλί, που άκουσε τ' όνομά του, πλησίασε κοιτώντας την ουρά του.

Στο μεταξύ το σύννεφο άπλωσε δυο μαύρες φτερούγες και το φως της μέρας λιγόστεψε. Έπεσαν λίγες ψιχάλες. Ένα πουλί πέταξε λοξά από μπροστά τους και χώθηκε σ' ένα θάμνο.

- Θα βρέξει, Φωτεινή, Πάμε να φύγουμε γρήγορα!
- Πάμε, Λάμπη.

Και τα παιδιά πήραν τον κατήφορο, τρέχοντας.

Από κοντά και η Σπίβα.

73

1. Γράφω εδώ τις λέξεις του κειμένου που είναι κομμένες στην άκρη της σελίδας:

2. Χωρίζω σε συλλαβές τις λέξεις:

- έξω, φτερό, παιδί, πουλί, Φωτεινή
- _____
- εμάς, ψιχάλες, ουρανός
- _____
- μαύρο, Δευτέρα, απόγευμα
- _____
- ήταν, πήραν, έπεσαν
- _____
- χωριό, μουριά, Κυριακή
- _____
- σύννεφο, φύλλα, κόκκινο
- _____

74

3. Γράφω και μαθαίνω:
Το σπίτι τους ήταν στην άκρη του χωριού.

4. Σκέφτομαι και γράφω:
Ο καιρός σήμερα

5. Λέξεις για την καρτέλα:
άκρη, δείχνω, κουνώ, γρήγορα

75

- Τι μαθαίνουμε από την πρώτη παράγραφο; Δυο παιδιά να κάμουν το Λάμπη και τη Φωτεινή.
 - Πού πήγαν τα δυο παιδιά και τι έβλεπαν από εκεί;
 - Πώς ήταν ο καιρός;
 - Πώς φάνηκε στα παιδιά το σύννεφο στην αρχή και στη συνέχεια; Διάβασε τα κομμάτια που το λένε.
 - Τι είπαν τα παιδιά για το σύννεφο και τι έκαμε το σκυλί; Δυο παιδιά να κάμουν πάλι το Λάμπη και τη Φωτεινή.
 - Γιατί λιγόστεψε το φως της μέρας;
 - Γιατί πέταξε το πουλί; Πού πήγε; Γιατί;
 - Πώς τελειώνει η ιστοριούλα;
- Οι εργασίες 1 και 2 έχουν στόχο τους κι άλλες ακόμα περιπτώσεις συλλαβισμού: συνδυασμούς, τελικό ν, διφθόγγους, δυο όμοια σύμφωνα. Και εδώ δε θα βγάλουμε αυστηρούς κανόνες για απομνημόνευση. Η δουλειά θα γίνει πάλι όπως και στην προηγούμενη ενότητα.

ΜΑΘΗΜΑ 23

ΣΥΝΝΕΦΑΚΙΑ

- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
 τρεχάτα – στράτα – ρούγες – μεσούρανα – μορφή – μπαμπακένιες
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση και την αισθητική προσέγ-
 γιση του ποιήματος:**
 - Πόσες στροφές έχει το ποίημα; Να τους βάλεις αριθμούς.
 - Τι παθαίνουν τα σύννεφα; Με τι μοιάζουν;
 - Παρατήρησε την πρώτη και την τελευταία στροφή. Τι βλέπεις;
 - Ποιες λέξεις στο τέλος των στίχων ακούγονται το ίδιο;
- Μετά τις ερωτήσεις η εργασία 1 βοηθάει στην καλύτερη κατανόηση του ποιήματος με τη μεταφορά από τον αναλυτικό στον ποιητικό τρόπο γραφής.
- Με την εργασία 2 γίνεται επανάληψη του συλλαβισμού διφθόγγων και δυο όμοιων συμφώνων.

ΣΥΝΝΕΦΑΚΙΑ

Συννεφάκια μου τρεχάτα
πάνω στ' ουρανού τη στράτα,
πόσες μορφές αλλάζετε
κι όλο με κάτι μοιάζετε...

Να ένα καράβι! Μια αλεπού!
Να το κεφάλι του παππού!
Να έν αμαξάκι που κυλά
σε μπαμπακένιες ρούγες!

Μα αλλάζουν όλα στο λεπτό
και τώρα βλέπω έναν αϊτό
που στάθηκε μεσούρανα
μ' ολάνοιχτες φτερούγες.

Πόσες μορφές αλλάζετε
κι όλο με κάτι μοιάζετε,
συννεφάκια μου τρεχάτα
πάνω στ' ουρανού τη στράτα...

Ντίνα Χατζηνικολάου

77

1. Γράφω πώς το λέει στο ποίημα.

Παράδειγμα:

- Τα σύννεφα φεύγουν γρήγορα στο δρόμο τ' ουρανού.

Συννεφάκια μου τρεχάτα
πάνω στ' ουρανού τη στράτα.

- Ένα αμαξάκι κυλάει σε δρόμους από μπαμπάκι.
-
- Στάθηκε στη μέση τ' ουρανού μ' εντελώς ανοιγμένες τις φτερούγες.
-

2. Χαρίζω σε συλλαβές τις λέξεις:

- μοιάζετε, άδειος, κάποιος
 - συννεφάκια, παππούς, αλλάζετε, τέσσερα
-
-

78

3. Γράφω και μαθαίνω:

Πόσες μορφές αλλάζετε
κι όλο με κάτι μοιάζετε...

4. Λέξεις για την καρτέλα:

αλλάζω, μοιάζω, στέκομαι, στάθηκε, κάτι

79

ΜΑΘΗΜΑ 24

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ «ΜΑΝΤΡΑ»

- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
συνοικία – παλαικό – μαντρότοιχος – είχαν αναρωτηθεί – αρχοντικό – μουσείο – έβαλαν μπροστά – τιμεντόλιθος – καφάσια – ήρθαν στα συγκαλά τους
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση και του κειμένου:**
 - Πού γίνονται όσα λέει η ιστοριούλα;
 - Ποιοι παίρνουν μέρος;
 - Τι γίνεται με λίγα λόγια;
 - Πού ήταν και πώς ήταν το σπίτι;
 - Τι και τι είχαν αναρωτηθεί τα παιδιά; Διάβασέ τα.
 - Γιατί τα παιδιά δεν μπορούσαν να ησυχάσουν;
 - Τι αποφάσισαν να κάμουν και πώς το έκαναν;
 - Ποιος είδε τι ήταν μέσα; Πώς τα κατάφερε; Τι είπε;
 - Τι έγινε στο τέλος; Και πού;
 - Εσείς τι λέτε να είδε;
- Στόχος και του κειμένου και των γραπτών εργασιών είναι να συνηθίσουν τα παιδιά να αναρωτιούνται, κάνοντας υποθέσεις και προτείνοντας πιθανές αιτίες ή λύσεις σε κάποιο πρόβλημα. Ο δάσκαλος τα παρακινεί να χρησιμοποιούν και στις δικές τους γραπτές δημιουργίες την αυτοερώτηση και την ερώτηση στον αναγνώστη, λεκτικούς τρόπους που ζωντανεύουν την έκφραση.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ «ΜΑΝΤΡΑ»

Στην άκρη της συνοικίας, μέσα σε λίγα γέρικά δέντρα, ήταν ένα παλαικό σπίτι. Γύρω γύρω είχε ένα μαγικό φηλό και μια βαριά σιδερένια αυλόπορτα, πάντα κλειστή.

Τα παιδιά είχαν αναρωτηθεί πολλές φορές:

– Τι να συμβαίνει μ' αυτό το σπίτι; Ποιανού να είναι; Πώς να είναι μέσα;

– Μπορεί να πθανε ο νοικοκύρης του και να μην είχε παιδιά, έλεγε το ένα.

– Εγώ λέω πως θα είναι κάποιου ξενιτεμένου που δεν ξαναγύρισε, έλεγε το άλλο.

– Εγώ άκουσα πως ήταν παλιό αρχοντικό και κάνει για μουσείο, είπε η Κατερίνα.

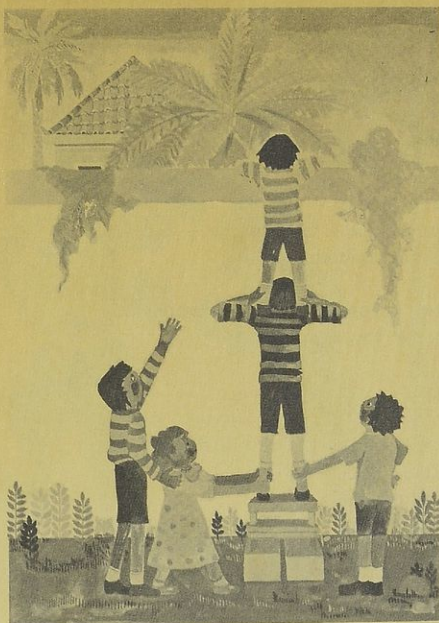
Η περιέργεια δεν τ' άφηνε να ηυχάζου. Και μια μέρα έβαλαν μπροστά την επιχείρηση «μάντρα». Κουβάλησαν τοιμεντάλιους και καθασία και τα έστησαν στον τοίχο. Πάνω ανέβηκε ο Μάρκος, ο ψηλότερος της παρέας. Και στους ώμους του σήκωσε το Θαναούκη, τον πιο ελαφρύ.

– Αι, φώναξε εκείνος, μόλις το κεράλι του ξεπέρασε τον τοίχο.

– Τι είναι; Τι βλέπεις;

Πριν ο Θαναούκης προλάβει να πει λέξη, τα καθασία παραμέρισαν, και τα δυο παιδιά έπεσαν πάνω στα άλλα. Ευτυχώς δεν έπαθαν σπουδαία πράγματα.

Μόλις ήρθαν στα σκαλά τους, ο Θαναούκης έκτασε και τους είπε ό,τι πρόφτασε να δει.
Εσείς τι λέτε να είδε.

81

1. Συμπληρώνω κι εγώ ανάλογα με το παρακάτω παράδειγμα:

Το κουδούνι χτύπησε και ο Νίκος δεν έχει έρθει ακόμα.

Τι να συμβαίνει άραγε;

Μήπως άργησε να ξυπνήσει;

Μήπως του έτυχε τίποτα στο δρόμο;

Μήπως αρρώστησε;

Ο Ντίνος φαίνεται στενοχωρημένος σήμερα.

82

2. Συμπληρώνω κι εγώ ανάλογα με το παρακάτω παράδειγμα:

Ξέρετε ποιον συνάντησα την Κυριακή στην εξοχή;

Το συμμαθητή μου το Γιάννη; Όχι.

Το γερο-Θύμιο με τα προβάτια του; Ούτε.

Ε, λοιπόν, συνάντησα ένα σκιάχτρο για τα πουλιά.

Τι λέτε πως είδα στον ύπνο μου χτες βράδυ;

3. Γράφω και μαθαίνω:

Τι να συμβαίνει άραγε; Εσείς τι λέτε;

4. Λέξεις για την καρτέλα:

συνοικία, βαρύς, βαριά, βαρύ, κλειστός, αφήνω

83

ΜΑΘΗΜΑ 25

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ Ο ΠΟΛΥΞΕΡΟΣ

- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
πολύξερρος – πασάς – χλωρό – αμέ – τρατάρισμα – σερβίρισι, τρομάρα σου – θα μας ξεράνει στο ξύλο
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση του κειμένου:**
 - Γιατί ο Χατζηαβάνης ξύπνησε τον Καραγκιόζη;
 - Τι ζητούσε ο πασάς;
 - Ποιον βρήκε ο Καραγκιόζης;
 - Τι ήξερε ο Καραγκιόζης;
 - Γιατί ο Καραγκιόζης έδωσε μια καρπαζιά στο Χατζηαβάνη;
 - Τι δεν ήξερε ο Καραγκιόζης;
 - Τι ήξερε για τα πιάτα ο Καραγκιόζης;
 - Τι έκανε ο Καραγκιόζης όταν ήξερε; Τι όταν δεν ήξερε;
 - Τι φόβο είχε ο Χατζηαβάνης όταν πήγαιναν στον πασά;
- Το επεισόδιο αυτό του Καραγκιόζη προσφέρεται για παίξιμο:
 - (α) με παιδιά στους δυο ρόλους·
 - (β) με μπερντέ στη γωνιά της αίθουσας και φιγούρες από χαρτόνι·αν υπάρχει τέτοια δυνατότητα.
- Στόχος και του κειμένου και των εργασιών 1,2 και 3 είναι να μάθουν τα παιδιά να χρησιμοποιούν, προφορικά και γραπτά, ερωτηματικές, καταφατικές και αρνητικές προτάσεις, από τις πιο εύχρηστες (καθημερινή επικοινωνία, με βάση το ρήμα «ξέρω»).

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ Ο ΠΟΛΥΞΕΡΟΣ

KAP. Τι με ζυπνιάς πάλι, μαρέ γρουσουζή Χατζατζάρη, κι ονειρευόμουν ένα μεγάλο ξεροκόμματο;
 XATZ. Καραγκιόζο, ο πασάς χρειάζεται έναν πολύξερο για όλες τις δουλειές. Ξέρεις κανέναν;
 KAP. Ναι, ξέρω. Τον Καραγκιόζη Καραγκιοζόπουλο.
 XATZ. Μα αυτός, μάτια μου, είσαι εσύ.
 KAP. Μπα, εγώ είμαι; Και δεν το ήξερα! Ε, τότε είμαι εγώ αυτός που κάνει για όλα.
 XATZ. Για στάσου, Καραγκιόζο. Τι ξέρεις εσύ;
 KAP. Όλα τα ξέρω. Ξέρω και το ξερό, ξέρω και το χλωρό.
 XATZ. Ξέρεις από σερβίρισμα;
 KAP. Αμέ, Πάρε μια καρπαζιά.
 XATZ. Γιατί βαρός, Καραγκιόζο;
 KAP. Γιατί το ξερό σου θέλει τρατάρισμα. Ρώτα με κι άλλα.
 XATZ. Ξέρεις;...
 KAP. Όχι, αυτό δεν το ξέρω.
 XATZ. Το ποιο;
 KAP. Αυτό που δεν το ξέρω, γιατί δεν μου το είπες ακόμα. Ξεροκόφαλε.
 XATZ. Δεν ξέρεις από πιτάτα;
 KAP. Πως δεν ξέρω. Ξέρω και τα αδειάζω.
 XATZ. Να το λοιπόν. Και τι άλλο ξέρεις;
 KAP. Ξέρω να τα ξαναγεμίζω και να τα ξαναδειάζω. Και για να μην τα πολυλογούμε, ξέρω να κάνω τον ανήξερο άμα ξέρω, και τον πολύξερο άμα δεν ξέρω. Κι άντε να πάμε στον πασά.
 XATZ. Τρομάρα σου! Πάμε, κι αν μας ξεράνει στο Ξύλο, εσύ θα τα φταις.

85

1. - Ξέρεις να γράφεις;
 - Πες μου, ξέρεις να γράφεις;
 - Ξέρεις να γράφεις, δεν ξέρεις;
 - Ξέρεις να γράφεις, έτσι δεν είναι;

Γράψε κι εγώ τέτοιες ερωτήσεις με το «διαβάζεις» αντί για το «γράφεις»:

2. Γράψε κι εγώ απαντήσεις σύμφωνα με το παρακάτω παράδειγμα:

- Ξέρεις να ζωγραφίζεις;
 - Ναι.
 Ξέρω.
 Ναι, ξέρω.
 Ναι, ξέρω να ζωγραφίζω.
 Πως δεν ξέρω.
 Και βέβαια ξέρω.
 - Ξέρεις να τραγουδάς;

3. Γράψε κι εγώ απαντήσεις σύμφωνα με το παρακάτω παράδειγμα:

- Ξέρεις ακροβατικά;
 - Ακροβατικά; Όχι.
 Άκου, ακροβατικά!
 Όχι, δεν ξέρω.
 Όχι, δεν ξέρω ακροβατικά.
 - Ξέρεις κινέζικα;

4. Γράψε και μαθαίνα:

Ξέρω και το ξερό, ξέρω και το χλωρό.

5. Λέξεις για την καρτέλα:

Ξερός, χλωρός, ακόμα, άδειος, αδειάζω

86

87

ΜΑΘΗΜΑ 26

Ο ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ ΘΕΛΕΙ ΝΑ ΤΟΥ ΕΞΗΓΟΥΝ

- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
κορδόνια – διαφώνησε – χάμω – κάτι πολύ απλό – εντάξει
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση του κειμένου:**
 - Ποια είναι τα πρόσωπα της ιστοριούλας;
 - Τι μαθαίνουμε για το Δημητράκη;
 - Για τι πράμα διαφώνησαν με τον πατέρα του και τι είπαν πάνω σ' αυτό;
 - Τι κατάλαβε ο Δημητράκης και από πού φαίνεται ότι το κατάλαβε;
 - Πόσες συμφωνίες έκαναν με τον πατέρα του; Διάβασέ τις μία μία.
 - Τι ζήτησε στο τέλος ο Δημητράκης και τι του απάντησε ο πατέρας του; Τήρησαν τις συμφωνίες; Χρησιμοποίησαν ευγενικό τρόπο;
- Το κείμενο προσφέρεται για δραματοποίηση.
- Στόχος της εργασίας 1 είναι να εξοικειώσει τα παιδιά, προφορικά και γραπτά, με εύχρηστες ευγενικές εκφράσεις επιθυμίας, στη θέση της πρώτης πρότασης («Φέρε μου νερό.» που δεν είναι ευγενική, εκτός αν ειπωθεί με ευγενικό τόνο. Τα παιδιά θα διαβάσουν πολλές φορές τα παραδείγματα, ώστε να μπορέσουν εύκολα να τα ακολουθήσουν. Προφορικά επίσης θα διατυπωθούν πρώτα οι ευγενικές εκφράσεις στη θέση της πρότασης «Δώσε μου την ξύστρα σου!» Κι ακόμα, αν υπάρχει χρόνος, μπορεί να γίνει πρόσθετη προφορική άσκηση και με άλλες προτάσεις (π.χ. «Άνοιξε το παράθυρο!»).

Ο ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ ΘΕΛΕΙ ΝΑ ΤΟΥ ΕΞΗΓΟΥΝ

Ο Δημητράκης είναι μικρός ακόμα. Καταλαβαίνει ότι όλοι τον αγαπούν και νομίζει ότι όλα μπορεί να τα ζητήσει από τους άλλους.

«Φέρσε μου το κορδόνια!»

«Φέρε μου νερό!»

«Διάβασέ μου ένα παραμύθι!»

Ο ίδιος όμως μερικές φορές λέει «όχι» στους άλλους.

Μια μέρα διαφώνησε με τον πατέρα του για κάτι πολύ απλό: ένα χαρτάκι πεταμένο χάρω.

– Δημητράκη, μάζεψε το χαρτί και ρίξ' το στα σκουπίδια.

– Όχι, μάζεψέ το εσύ.

– Μα, Δημητράκη, εσύ το πέταξες και θέλεις άλλος να το σηκώσει. Αν δεν μπορούσες, εντάξει.

Ο Δημητράκης το κατάλαβε. Πήρε το χαρτάκι από κάτω και το ρίξε στα σκουπίδια.

Κουβέντιασαν ύστερα οι δύο τους και συμφώνησαν στα παρακάτω:

1. Ότι μπορεί να κάνει ο καθένας μόνος του, να μην το περιμένει από τους άλλους.

2. Ότι δεν μπορεί ο ένας, να το κάνει ο άλλος που μπορεί.

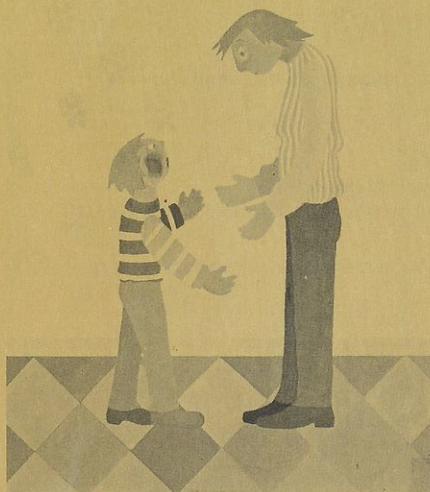
3. Ο ένας να βοηθάει και να ξεκουράζει τον άλλο.

4. Ότι ζητάμε από τους άλλους, να το ζητάμε με ευγενικό τρόπο.

Στο τέλος ο Δημητράκης είπε:

– Μπαμπά, μου κάνεις μια χάρη. Διάβασέ μου μια ιστορία!

– Εντάξει, Δημητράκη. Μόνο φέρε μου, σε παρακαλώ, τα γυαλιά μου!

89

1. Χρησιμοποίησε κι εγώ ευγενικές εκφράσεις, όπως στο παρακάτω παράδειγμα:

Φέρσε μου νερό!

Μου φέρνεις ένα ποτήρι νερό;

Μπορείς να μου φέρεις ένα ποτήρι νερό;

Φέρε μου, σε παρακαλώ, ένα ποτήρι νερό.

Θα είχες την καλοσύνη να μου φέρεις ένα ποτήρι νερό;

Κάνε μου τη χάρη να μου φέρεις ένα ποτήρι νερό.

Δώσε μου την ξύστρα σου!

90

2. Βάζω σε αλφαβητική σειρά τις λέξεις:

• ένας, άλλος, ίδιος

• καταλαβαίνω, ζητώ, φέρνω, μαζεύω

• νερό, παραμύθι, χαρτί, ιστορία, γυαλιά

3. Γράφω και μαθαίνω:

Φέρε μου, σε παρακαλώ, τα γυαλιά μου!

4. Λέξεις για την καρτέλα:

καταλαβαίνω, ζητώ, φέρνω, μαζεύω

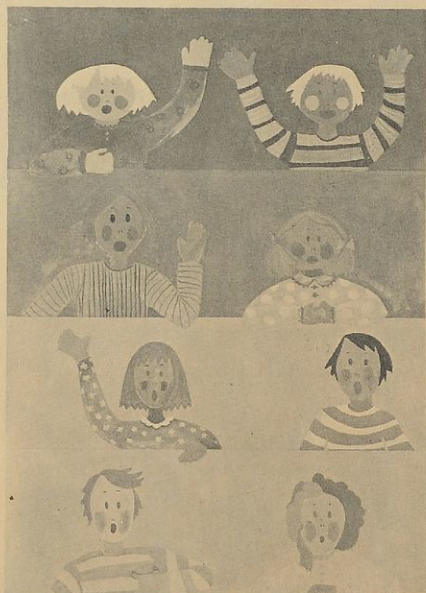

91

ΜΑΘΗΜΑ 27

ΜΑΚΑΡΙ!

- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση και του κειμένου:**
 - Τι γίνεται και πού;
 - Ποιοι παίρνουν μέρος;
 - Τι και τι ήθελαν πολύ τα παιδιά;
 - Ποια λέξη – ευχή επαναλαμβάνεται συχνά;
 - Τι από αυτά που ήθελαν πολύ τα παιδιά δεν μπορεί εύκολα να γίνει και γιατί;
 - Πώς θα ήταν ο κόσμος αν μπορούσαν να τον κυβερνήσουν τα παιδιά;
 - Γιατί η δασκάλα ήθελε να γινόταν πάλι παιδί;
 - Γιατί τα παιδιά είπαν «Ζήτω η δασκάλα μας!».

ΜΑΚΑΡΙ!

Τα παιδιά στην τάξη συχνά κάνουν το μάθημα παιχνίδι. Σήμερα παίζουν με προτάσεις που έχουν μέσα το «θα ήθελα» και το «μακάρι».

ΕΝΑ ΚΟΡΙΤΣΙ: Θα ήθελα να πηγαίναμε αύριο εκδρομή.

ΟΛΗ Η ΤΑΣΗ: Μακάρι να πηγαίναμε!

ΕΝΑ ΑΓΟΡΙ: Θα ήθελα να κάνω πιο συχνά γυμναστική.

ΟΛΗ Η ΤΑΣΗ: Μακάρι να κάνουμε!

ΕΝΑ ΚΟΡΙΤΣΙ: Θα ήθελα να είχε κάθε γεγονιά ένα οικοπέδο ελεύθερο.

ΟΛΗ Η ΤΑΣΗ: Μακάρι να είχε!

ΕΝΑ ΑΓΟΡΙ: Θα ήθελα και τα βιβλία του σχολείου να ήταν σστεία σαν τα μικρούς.

ΟΛΗ Η ΤΑΣΗ: Μακάρι να ήταν!

ΕΝΑ ΚΟΡΙΤΣΙ: Θα ήθελα ν' άφηναν εμάς τα παιδιά μια βδομάδα να κυβερνήσουμε τον κόσμο.

ΟΛΗ Η ΤΑΣΗ: Μακάρι να μας άφηναν!

ΕΝΑ ΑΓΟΡΙ: Εσείς, κυρία, τι θα θέλατε;

ΔΑΣΚΑΛΑ: Θα ήθελα, Νικόλα, να γίνωμουν πάλι παιδί σαν κι εσάς.

ΟΛΗ Η ΤΑΣΗ: Ζήτω η δασκάλα μας!

Θάνος Μιλούνας

1. Γράψω κι εγώ σύμφωνα με το παρακάτω παράδειγμα για τη γυμναστική, το οικόπεδο, τα βιβλία ή για κάτι δικό μου: Μακάρι να ηγαίναμε εκδρομή! Πόσο θα το ήθελα!

Μακάρι να _____

Πόσο θα _____

Μακάρι να _____

94

2. Δύο από τις παρακάτω λέξεις δεν είναι στη σωστή αλφαριθμητική τους θέση. Τις βρίσκω και τις υπογραμμίζω: αέριο, βιβλίο, γυμναστική, σχολείο, εκδρομή, ζήτω, κόσμος, μακάρι, οικόπεδο, παιδιά, δασκάλα

3. Γράψω και μαθαίνω:

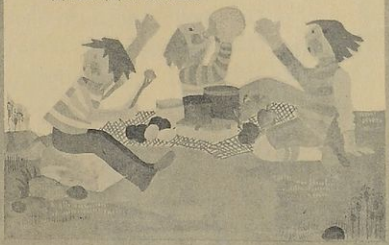
Θα ήθελα να κάνω πιο συχνά γυμναστική.

4. Σκέφτομαι και γράφω:

Τι θα ήθελα πολύ και γιατί

5. Λέξεις για την καρτέλα:

γυμναστική, ήταν, κάθε, εώς

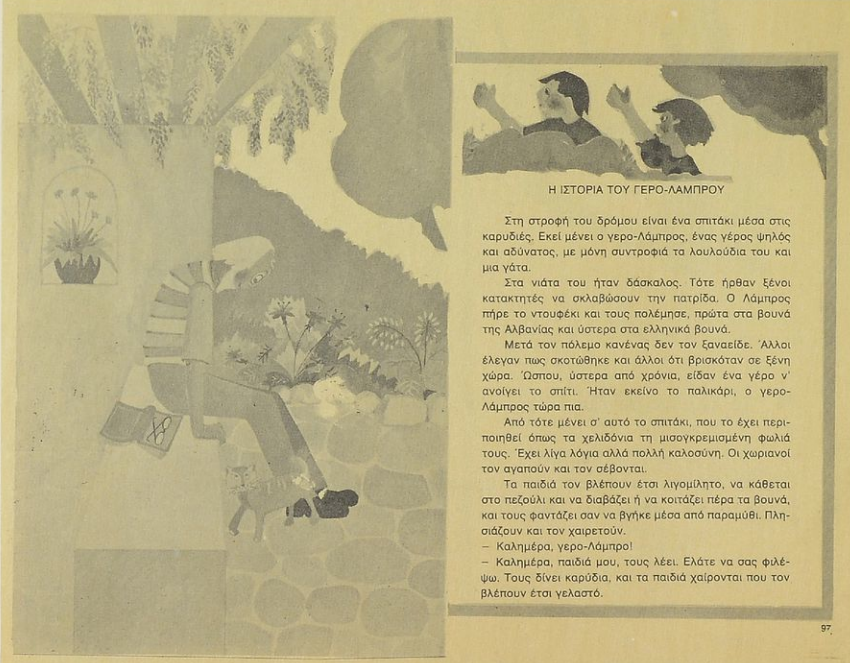

95

- Το κείμενο αυτό προσφέρεται για δραματοποίηση.
- Στόχος και του κειμένου και των εργασιών 1, 3 και 4 είναι να μάθουν τα παιδιά να χρησιμοποιούν, προφορικά και γραπτά, προτάσεις επιθυμίας με τις εκφράσεις «Θα ήθελα», «Πόσο θα ήθελα», «Μακάρι να...».

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΓΕΡΟ-ΛΑΜΠΡΟΥ

- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
στροφή του δρόμου – στα νιάτα του – κατακτητές – να σκλαβώσουν – Αλβανία – λιγομίλητος – πεζούλι.– φαντάζει σαν να βγήκε από παραμύθι – να σας φιλέψω
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση του κειμένου:**
 - Πόσες παραγράφους έχει το κείμενο; Τους βάζω αριθμούς (αυτό που προβλέπει η εργασία 1).
 - Για ποιον μιλάει αυτή η ιστορία και πώς τον παρουσιάζει;
 - Ποια άλλα πρόσωπα υπάρχουν στην ιστορία;

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΓΕΡΟ-ΛΑΜΠΡΟΥ

Στη στροφή του δρόμου είναι ένα σπιτάκι μέσα στις καρυδιές. Εκεί μένει ο γερο-Λάμπρος, ένας γέρος ψηλός και αδύνατος, με μόνη συντροφιά τα λουλούδια του και μια γάτα.

Στα νιάτα του ήταν δάσκαλος. Τότε ήρθαν ξένοι κατακτητές να σκλαβώσουν την πατρίδα. Ο Λάμπρος πήρε το ντουφέκι και τους πολέμησε, πρώτα στα βουνά της Αλβανίας και ύστερα στα ελληνικά βουνά.

Μετά τον πόλεμο κανένας δεν τον ξαναείδε. Άλλοι έλεγαν πως σκοτώθηκε και άλλοι ότι βρισκόταν σε ξένη χώρα. Ώσπου, ύστερα από χρόνια, είδαν ένα γέρο ν' ανοίγει το σπίτι. Ήταν εκείνο το παλικόρι, ο γερο-Λάμπρος τώρα πια.

Από τότε μένει σ' αυτό το σπιτάκι, που το έχει περιποιηθεί όπως τα χελιδόνια τη μισογκρεμισμένη φωλιά τους. Έχει λίγα λόγια αλλά πολλά καλούσι. Οι χωριανοί τον αγαπούν και τον σέβονται.

Τα παιδιά τον βλέπουν έτσι λιγομίλητο, να κάθεται στο πεζούλι και να διαβάζει ή να κοιτάζει πέρα τα βουνά, και τους φαντάζει σαν να βγήκε μέσα από παραμύθι. Πλησιάζουν και τον χαιρετούν.

– Καλημέρα, γερο-Λάμπρο!
– Καλημέρα, παιδιά μου, τους λέει. Ελάτε να σας φιλέψω. Τους δίνει καρυδιά, και τα παιδιά χαιρώνται που τον βλέπουν έτσι γελαστό.

1. Βάζω αριθμούς στις παραγράφους: 1, 2, 3, 4, 5.

2. Σε ποια παράγραφο το λέει; Βάζω τον αριθμό της:

- () Πού μένει ποιος;
(5) Εκείνος και τα παιδιά.
() Τι ήταν και τι έκαμε στα νιάτα του;
() Εκείνος, το σπίτι του και οι χωριανοί.
() Τι έγινε από τον πόλεμο ως το γυρισμό του;

3. Γράφω τα αντίθετα που ταιριάζουν:

(παλιός, γέρος, χαμηλός, κοντός, παχύς, δυνατός)

νέος άνθρωπος	:	_____	άνθρωπος
νέος χρόνος	:	_____	χρόνος
ψηλός άνθρωπος	:	_____	άνθρωπος
ψηλός τοίχος	:	_____	τοίχος
αδύνατος άνθρωπος	:	_____	άνθρωπος
αδύνατος αέρας	:	_____	αέρας

4. Δύο από τις παρακάτω λέξεις δεν είναι στη σωστή αλφαβητική τους θέση. Τις βρίσκω και τις υπογραμμίζω:
αδύνατος, βουανά, δρόμος, έτσι, ντουφέκι, καλημέρα, πατρίδα, σπίτι, χαιρετώ, ύστερα

5. Γράφω και μαθαίνω:

Ο Λάμπρος πολέμησε για την πατρίδα πάγω στα ελληνικά βουνά.

6. Λέξεις για την καρτέλα.

αδύνατος, πατρίδα, χαιρετώ, έτσι

- Τι μαθαίνουμε από την πρώτη παράγραφο, τι από τη δεύτερη, την τρίτη, την τέταρτη, την πέμπτη;
- Από πού φαίνεται ότι ο Λάμπρος ήταν καλός πατριώτης;
- Από πού φαίνεται ότι είχε καλή ψυχή και αγάπη για τα παιδιά;
- Τι άλλη επικεφαλίδα θα μπορούσαμε να βάλουμε;

• Η εργασία 2 συμπληρώνει τη νοηματική διερεύνηση του κειμένου και συγχρόνως συμβάλλει στη συνειδητοποίηση ότι κάθε παράγραφος είναι μια μικρή ενότητα με δικό της περιεχόμενο.

ΜΑΘΗΜΑ 29

Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ ΟΧΙ

- **Πιθανές δύσκολες λέξεις και φράσεις:**
ΟΧΙ – τύραννοι – σκλαβιά – ηρώο – σιωπηλά – ακουμπούν στην πλάκα
- **Ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση και την αισθητική προσέγγιση του πριήματος**
 - Πόσες στροφές έχει αυτό το ποίημα; Τους βάζω αριθμούς.
 - Τι λέει η πρώτη στροφή; Από πού φαίνεται ότι είναι γιορτή για την πατρίδα;
 - Τι λέει η δεύτερη στροφή; Ποιες λέξεις επαναλαμβάνονται;
 - Ποια είναι αυτή η γιορτή του ΟΧΙ; Ποιοι είπαν το ΟΧΙ, σε ποιους το είπαν και γιατί; Τι φοβερά και τι πολύτιμα πράγματα αναφέρονται σ' αυτή τη στροφή; Γιατί «όχι» στους τυράννους και τη σκλαβιά και «ζήτω» στην ειρήνη και τη λευτεριά;

Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ ΟΧΙ

Κάτω απ' τη σημαία
στο σχολειό μπροστά
τα παιδιά γιορτάζουν,
τα ελληνόπουλα.

« Όχι στους τυράννους!
Όχι στη σκλαβιά!
Ζήτω η ειρήνη!
Ζήτω η λευτεριά! »

Ύστερα στο ηρώο
στέκουν σιωπηλά.
Κι ακουμπούν στην πλάκα
αγριοκούλουδα.

Κώστας Καλαπιδάς

- Τι λέει η τρίτη στροφή; Τι είναι το ηρώο και τι κάνουμε εκεί; Γιατί τα παιδιά στέκουν σιωπηλά; Τι θέλουν να δείξουν με τα αγριολούλουδα που προσφέρουν;
- Σε ποιες στροφές ακούγονται φωνές και ζητωκραυγές και σε ποια γίνεται ησυχία; Ένα «α» ακούγεται στο τέλος των περισσότερων στίχων. Ποιοι είναι αυτοί οι σίχοι;

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιες είναι οι πληροφορίες που μας δίνει ο τίτλος;
2. Ποιες είναι οι πληροφορίες που μας δίνει ο υπότιτλος;
3. Ποιες είναι οι πληροφορίες που μας δίνει ο υπότιτλος;
4. Ποιες είναι οι πληροφορίες που μας δίνει ο υπότιτλος;
5. Ποιες είναι οι πληροφορίες που μας δίνει ο υπότιτλος;
6. Ποιες είναι οι πληροφορίες που μας δίνει ο υπότιτλος;
7. Ποιες είναι οι πληροφορίες που μας δίνει ο υπότιτλος;
8. Ποιες είναι οι πληροφορίες που μας δίνει ο υπότιτλος;
9. Ποιες είναι οι πληροφορίες που μας δίνει ο υπότιτλος;
10. Ποιες είναι οι πληροφορίες που μας δίνει ο υπότιτλος;
11. Ποιες είναι οι πληροφορίες που μας δίνει ο υπότιτλος;
12. Ποιες είναι οι πληροφορίες που μας δίνει ο υπότιτλος;
13. Ποιες είναι οι πληροφορίες που μας δίνει ο υπότιτλος;
14. Ποιες είναι οι πληροφορίες που μας δίνει ο υπότιτλος;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
I. ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ, ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	13
II. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	14
III. ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ	20
1. Χιλιάδες ελληνάκια	20
2. Πού 'ναι πιο καλά; (ποίημα) Βασίλη Ρώτα	24
(Αυγούλα, ΑΘΗΝΑ 1974)	
3. Ο Σταχτερής	26
4. Η γαϊδουρίτσα (ποίημα), Χάρη Σακελλαρίου	30
(Το αλφαβητάρι των πουλιών. Ι.Γ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, ΑΘΗΝΑ 1982)	
5. Τ' αρνίτσι-μπίτσι (από το Ανθολόγιο)	32
6. Στο συνεργείο	32
7. Η σακαράκα (ποίημα), Ρένας Καρθαίου	35
(Ανοιξιάτικα, ΑΘΗΝΑ 1982)	
8. Ο ουρανός, Άννας Γκέρτσου-Σαρρή	36
(Από το ένα ως το δέκα. ΚΕΔΡΟΣ 1980)	
9. Πώς να χαρούμε; (ποίημα), Ντ. Χατζηνικολάου	38
(Καλημέρα, καληνύχτα. ΔΙΠΤΥΧΟ, ΑΘΗΝΑ)	
10. Ο κλόουν, Γιώργου Μενέλαου Μαρίνου	40
(Ιστορίες του κλόουν, ΚΕΔΡΟΣ 1981)	
11. Ο Φακής (ποίημα), Βασίλη Ρώτα	42
(Αυγούλα, ΑΘΗΝΑ 1974)	
12. Μια έκθεση ζωγραφικής στο άψε σβήσε	44
13. Το παράθυρο, Ντόρας Γκάμπε (μετάφραση Γιάννη Ρίτσου) ..	46
(Εγώ, η μητέρα μου κι ο κόσμος, ΚΕΔΡΟΣ, ΑΘΗΝΑ 1965)	
14. Οι καλύτεροί μου φίλοι (ποίημα), Ρένας Καρθαίου	48
(από το Ανθολόγιο)	

15. Το ραδιόφωνο, Ντόρας Γκάμπε (μετάφραση Γιάννη Ρίτσου).... (Εγώ, η μητέρα μου κι ο κόσμος, ΚΕΔΡΟΣ, ΑΘΗΝΑ 1965)	49
16. Αιγαίο πέλαγος	51
17. Ντούκου ντούκου μηχανάκι (ποίημα), Οδυσσέα Ελύτη	53
(Τα ρω του έρωτα, ΑΣΤΕΡΙΑΣ, ΑΘΗΝΑ 1972)	
18. Τα τέσσερα ρόδια, Χρυσούλας Χατζηγιαννιού	54
(Ήλιε μου, ήλιε μου, ΑΘΗΝΑ 1973)	
19. Παροιμίες για τους μήνες	57
20. Μόνος στο δωμάτιο	57
21. Ο Πιτσιρίκος (από το Ανθολόγιο)	59
22. Ένα σύννεφο γεμάτο βροχή	60
23. Συννεφάκια (ποίημα), Ντ. Χατζηνικολάου	62
(Τα κυκλάμινα, ΝΕΑ ΣΚΕΨΗ, ΑΘΗΝΑ 1974)	
24. Επιχείρηση «μάντρα»	64
25. Καραγκιόζης ο πολύξερος	66
26. Ο Δημητράκης θέλει να του εξηγούν	68
27. Μακάρι! Θάνου Μπλούνα	70
28. Η ιστορία του γερο-Λάμπρου	72
29. Η γιορτή του όχι (ποίημα), Κώστα Καλαπανίδα	74
Περιεχόμενα	77

ΕΣ ΑΙΣ Η ΣΥΝΑΡΧΩΣΙΝ Α... ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ ΑΝΑΡΤΗΣΙΜΟΝ ΠΡΟΒΛΕΤΑΙ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Ορισμοί	1
2. Η σημασία της εκπαίδευσης	2
3. Η εκπαίδευση στην Ελλάδα	3
4. Η εκπαίδευση στην Ευρώπη	4
5. Η εκπαίδευση στην Αμερική	5
6. Η εκπαίδευση στην Ασία	6
7. Η εκπαίδευση στην Αφρική	7
8. Η εκπαίδευση στην Οξεία	8
9. Η εκπαίδευση στην Αυστραλία	9
10. Η εκπαίδευση στην Νέα Ζηλανδία	10
11. Η εκπαίδευση στην Καναδά	11
12. Η εκπαίδευση στην Αργεντινή	12
13. Η εκπαίδευση στην Βραζιλία	13
14. Η εκπαίδευση στην Κολομβία	14
15. Η εκπαίδευση στην Κόστα Ρίκα	15
16. Η εκπαίδευση στην Κούβα	16
17. Η εκπαίδευση στην Κιργιζία	17
18. Η εκπαίδευση στην Λατβία	18
19. Η εκπαίδευση στην Λιθουανία	19
20. Η εκπαίδευση στην Ουγγαρία	20
21. Η εκπαίδευση στην Πολωνία	21
22. Η εκπαίδευση στην Ρουμανία	22
23. Η εκπαίδευση στην Σλοβενία	23
24. Η εκπαίδευση στην Τσεχία	24
25. Η εκπαίδευση στην Ελλάδα	25

024000030032

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Π. ΣΙΛΙΡΗΣ - Ε. ΕΠΙΣΚΟΠΑΚΗΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.

